

EEN DORP VOL
CAFEETJES
DEEL 22
PAGINA 3

KATTENVRIEND-
SCHAP
PAGINA 16

JANNEKE MELOEN
PAGINA 18

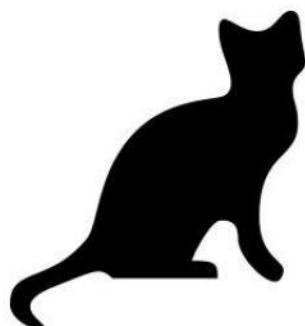

TWEE OORLOGSVERHALEN
PAGINA 22
EN 34

SCHATTEN IN ONS MUSEUM
PAGINA 38

PERIKELEN ROND DE
GEMEENTESCHOOL VAN
WOENSDRECHT, deel 4
PAGINA 38

DE COZZE
PAGINA 52

Voorwoord

Nu de laatste film van John van Dooren en Jac van den Bussche uit is gaan ze ook in de Tijding verder met *Een dorp vol cafeetjes* in Ossendrecht. Dit is - in het 10e jaar! - alweer het 22e deel en het gaat deze keer over de cafeetjes en nog veel meer in de Molenstraat. Pagina 3.

Jan Luysterburg en Jan van Woensdrecht hebben het beiden over kattenvriendschap. Pagina 16 en pagina 18. Of je met zo'n vriendschap nou zo blij moet zijn?

Na 70 jaar komen er toch nog sterke herinneringen boven aan de oorlog en de bevrijding. Zo vraagt op pagina 22 de 94-jarige Cor Huijge-Raas zich nog steeds af wat er met 'haar' Amerikaanse parachutist is gebeurd. Jan van Elzakker zocht het voor haar uit. En na al die jaren komt Jan Colpaart met zijn verhaal over zijn oorlogservaringen naar buiten. Neef Kees Colpaart tekent het op. Pagina 34.

Onze museumwerkgroep toont op pagina 38 het restant van een V2-motor die zich achter ons museum bevindt.

Jan van Elzakker gaat op pagina 39 verder met deel vier van de serie *Perikelen rond de gemeenteschool van Woensdrecht* en komt achter de naam van café De Cozze, dat op de plaats van de voormalige jongensschool stond. Pagina 53.

Op pagina 55 voegen we daar nog een foto van omstreeks 1914 aan toe van een ander café waarvan de naam (Den Handel) wellicht als inspiratie heeft gediend voor het café van De Cozze (In den Handel).

Veel leesplezier

De redactie

Inhoud:

- Voorwoordp. 02
- Een dorp vol cafeetjes, deel 22, *Jac van den Bussche en John van Dooren*p. 03
- Kattenvriendschap, *Jan Luysterburg*p. 16
- Janneke Meloen, *Jan van Woensdrecht*.....p. 18
- "Ik loop al 70 jaar met die Amerikaanse parachutist in mijn hoofd", *Jan van Elzakker* p. 22
- Herinneringen september/oktober 1944, *J.A. Colpaart* opgetekend door Kees Colpaart ...p. 34
- Schatten in ons museum Den Aanwas, *de museumwerkgroep*.....p. 38
- Perikelen rond de gemeenteschool van Woensdrecht, deel 4, *Jan van Elzakker*p. 39
- "Hou ze ammaol mar is uit mekaore, al die Michielsens", *Jan van Elzakker*.....p. 53
- Foto van René Buijs.....p. 55
- Informatie voor de lezer, *redactie*p. 56

EEN DORP VOL CAFEETJES (deel 22)

door Jac van den Bussche en John van Dooren

De Noordstraat ofwel Molenstraat, Moleneind en Putsmolentje

In Tijding 2013-2 zijn we geëindigd met het bespreken van de cafeetjes in de Molendreef te Ossendrecht. Parallel aan deze Molendreef loopt ten zuiden daarvan een weg die vroeger bekend stond als Noordstraat, tegenwoordig opgedeeld in drie delen, te weten de Molenstraat, overgaand in Moleneind en tot aan de Putseweg Putsmolentje.

Langs deze weg hebben in de loop der jaren maar liefst 17 cafeetjes gestaan, wat de vraag oproept of dit misschien kwam omdat vanaf 1867 t/m 1920 brouwerij “De Witte Zwaan” aan het begin van de Molenstraat gevestigd was.

De Molenstraat

Café De Zwaan (van 1904 t/m 1934)

Het eerste cafeetje waar we mee beginnen was gelegen tegenover brouwerij De Witte Zwaan (zie Tijding 2011-2, p.3) en het was dus niet zo vreemd dat dit café de naam De Zwaan kreeg. Marinus Verrest en Rebecca Cloots waren de uitbaters en openden in 1904 hun 30 m² grote café. Tijdens de kermissen in de jaren '30 stond er zelfs nog

een draaiorgel in, maar waar de bezoekers toen gedanst hebben is ons, gezien de afmetingen van de zaak, niet echt duidelijk. In 1934 werd het café gesloten. Hun zonen Jan en Louis waren respectievelijk kapper en kleermaker, zij hadden allebei hun zaak in de Dorpsstraat en vele Ossendrechtenaren zullen zich hen zeker nog herinneren.

**Kruidenier & fietsenzaak Gerrie Jaspers (1959 t/m 1991)
later fietsspecialist Pijnen tot heden**

↑ Tegenwoordig is de fietsenzaak opvallend wit geschilderd.

↓ Herinnert u zich de benzinepomp naast de werkplaats nog?

Vlak naast café De Zwaan woonde Sjef Koolen, in de volksmond “De Zotte Koolen” genoemd, die getrouwd was met Sjoke Jansen. Sjef was landbouwer maar daarnaast hadden zij aan huis ook een kruidenierswinkeltje. Dochter Irma huwde met Janus Jaspers die als stratenmaker bij de gemeente werkte. Na hun huwelijk bleven zij inwonen bij de ouders van Irma, die tevens het kruidenierswinkeltje overnam. In het jaar 1959 liet Janus naast de kruidenierswinkel een fietsspecialist

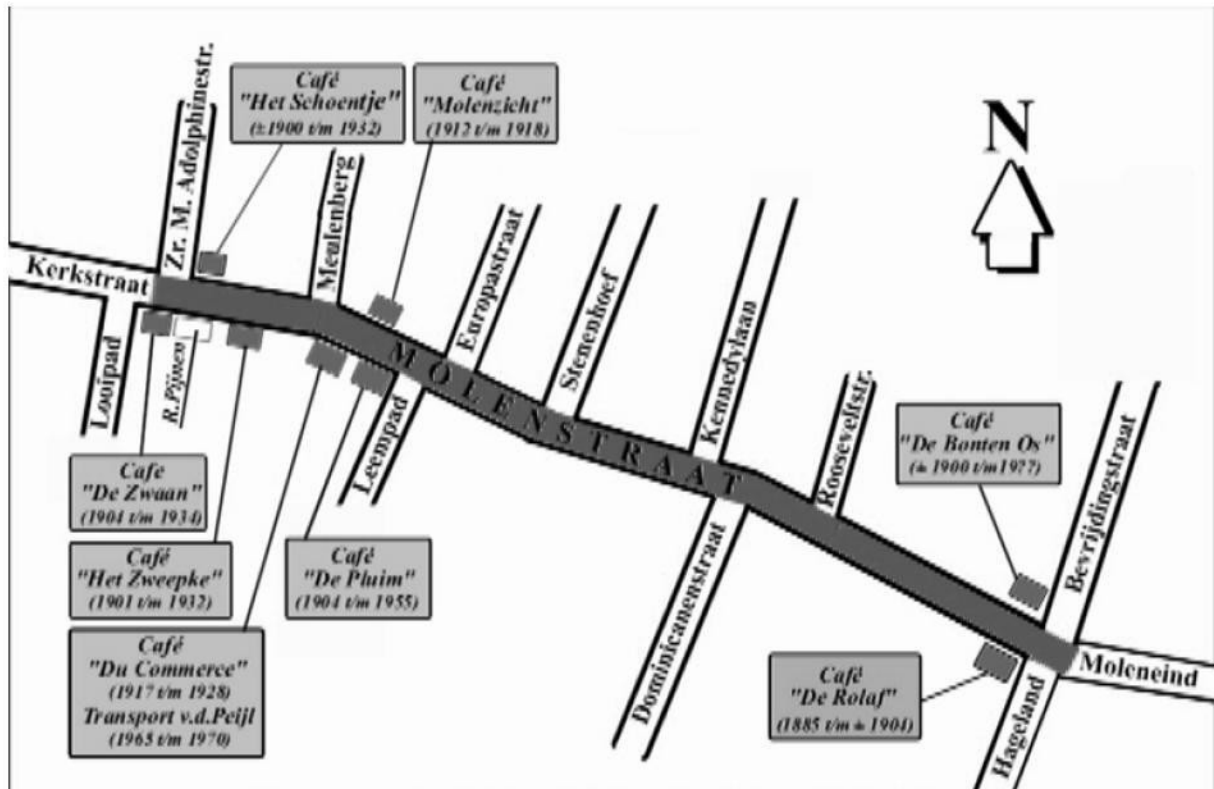

nierswinkel een fietsspecialist met werkplaats bouwen en dit omdat hun zoon ← Gerrie fietsmaker was. Vier jaar later trouwde Gerrie met Cor van der Velden en ze namen de woning met beide winkels van Janus en Irma over.

Cor beheerde de kruidenierswinkel en Gerrie de fietsenzaak. Alles verliep goed totdat Gerrie in 1990 ziek werd, hierdoor noodgedwongen moest stoppen, waarna in 1991 zowel de fietsenzaak alsmede de kruidenierswinkel werd gesloten.

Twee jaar later kocht Piet Pijnen het pand op en begon hier samen met zijn zoon Rini een nieuwe fietsenzaak die de naam *Fietsspecialist Pijnen* kreeg.

Na een grondige verbouwing werd de vroegere kruidenierswinkel bij de fietswinkel gevoegd en er werd een nieuwe fietsenreparatiewerkplaats aangebouwd. Enkele jaren later nam Rini de zaak van zijn vader over en hij is tot heden de gekende fietsmaker en fietsverkoper van Ossendrecht.

DE MOLENSTRAAT

Café Het Schoentje (± 1900 t/m 1932)

Het tweede cafeetje dat we tegenkomen is "Het Schoentje." Dit stond vanaf omstreeks 1900 op de hoek Molenstraat –Zr. Marie Adolphinestraat met als uitbaters schoenmaker Jacobus van Oevelen en zijn vrouw Maria Musters. De gelagkamer was niet groter dan 20m² en omdat het café op de hoek stond kreeg het in de volksmond de naam "bij Mie van het Hoekske". Zij werden opgevolgd door gareelmaker Cornelis van Oevelen die gehuwd was met Maria van der

Veken. In 1932 verhuisden zij naar Zantvliet: het café werd gesloten en Jan van den Eijnden, in Ossendrecht bekend als "De Krol", begon op deze plaats samen met zijn vrouw Fie Huijgens een stoffenzaak. Later verhuisden zij met hun zaak naar het Hondseind. De woning op de hoek Molenstraat/Zr. Marie Adolphinestraat werd in 1959 afgebroken en daar staat nu 'het kanon', een oorlogsmonument dat herinnert aan de Tweede Wereldoorlog.

**Café Het Zweepke
(± 1900 t/m ±1932)**

In het begin van de 20e eeuw openden Frans Timmermans en Lies Smout café Het Zweepke. Onder het café had hij een bierkelder, wat het begin was van het agentschap van brouwerij De Drie Hoefijzers. Frans was naast caféhouder ook melkverkoper en beschuitbakker. Hij sloot zijn café toen zoon Fons in de beginjaren '30 van de vorige eeuw brouwer en vertegenwoordiger werd bij De Drie Hoefijzers en zijn zaak opende op het dorp. Tevens had Fons een bodedienst Ossendrecht-Bergen op Zoom. Vader en zoon hadden dus ieder drie inkomstenbronnen.

**Café Du Commerce
(± 1917 t/m 1928)
Van de Peijl transport**

Even verder begonnen in het jaar 1917 veehandelaar Sjef Jansen, bijgenaamd Den Baak, en Anna Dekkers een café dat de Franse naam Du Commerce (= handel) droeg. In 1926 nam zoon Piet de veehandel en het café over waarna Sjef met zijn familie naar het Hondseind verhuisde.

Het café werd omstreeks 1928 gesloten maar met de veehandel ging Piet nog jaren door, waarbij met name de varkensbranche een voorname rol speelde bij de gehele familie Jansen. In die tijd hield men n.l. bijna huis-aan-huis een varken en vandaar dat achtereenvolgens Sjef, zijn zoon Piet en tot slot diens zoon André vele biggen verkochten, terwijl Geerd, weer een andere zoon van Sjef, nadat de biggen vetgemest waren, de huisslachten verrichtte.

Hiernaast de familie Jansen ((Baak) met zeven zonen!

Er is duidelijk progressie in de veehandel gezien de opeenvolging van de vervoermiddelen.

Toen André Jansen in 1964 stopte met de veehandel verkocht hij het pand aan de uit het Belgische Kemzeke afkomstige echt paar Govert en Riet van de Peijl. Zij begonnen hier ter plaatse op 6 oktober 1965 het transportbedrijf Van de Peijl. De zaak groeide al snel uit zijn voegen en verhuisde daarom in 1970 naar een groter terrein aan de Molenbosstraat. Hier groeide het bedrijf uit tot een totaal van 15 eigen vrachtwagens, gespecialiseerd in het transport van zand, grind en steen maar ook in exceptioneel transport van betonelementen. Voor dat laatste hadden zij uitschuifbare vrachtwagens

ter beschikking die elementen konden vervoeren tot een lengte van ongeveer 25m. De oliecrisis in 1973 bracht grote economische terugval in de wereld en was ook voelbaar in de transportsector. Uiteindelijk besloot Govert van de Peijl in 1983 zijn vrachtwagens te verkopen en te stoppen met zijn transportbedrijf.

Op de plaats in de Molenstraat waar Van de Peijl tot 1970 zijn bedrijf had werd na zijn vertrek de oude woning afgebroken en op de vrijgekomen plaats werden toen nieuwe woningen gebouwd.

Café De Pluim (1904 t/m 1955)

Het volgende café dat we tegenkomen is "De Pluim" waar Piet Verdult met zijn vrouw Maria van den Bergh in 1904 een ruimte van 37m² ging uitbaten. Van beroep was Piet pluimveehandelaar die zijn koopwaar met een hondenkar vervoerde en van 1939 tot zijn dood in 1941 wethouder. Inmiddels had zoon Levien, woonachtig in Antwerpen, de zaak overgenomen. Later kwam het café in handen van zoon Christ, die in de oorlogsjaren huwde met Martha Mous. Naast het café startten zij ook met een kruidenierszaak. Het was omstreeks 1955 toen zij besloten alleen door te gaan met de kruidenierswinkel. Die

bleven zij behouden tot 1973 en vanaf toen namen Jos en Marian Mattheussens de zaak over. De naam van de winkel veranderde in Meermarkt en zij bouwden dit uit tot een echte buurtsuper, die later uitgebreid werd met een slagerij en een groente- en fruitafdeling.

23 Jaar lang bleven Jos en Marian op deze plaats hun klanten bedienen totdat zij in 1996 besloten om hun zaak te sluiten. Het pand in de Molenstraat werd verkocht aan John Breen die hier een motorzaak startte en momenteel een bekende naam is bij vele motorliefhebbers.

Café Molenzicht (1912 t/m 1918)

Schuin tegenover De Pluim stond café “Molenzicht”. Een klein cafeetje, niet groter dan 20m² met als uitbater de Belgische fietsenmaker Henricus Struijf. De naam is gekozen omdat men een mooi zicht had op

de windmolen die achter het pand stond. Na de Eerste Wereldoorlog werd het café gesloten en vertrok Henricus naar Berendrecht.

De molen(s) van Ossendrecht

Ossendrecht heeft door de eeuwen heen een aantal graanwindmolens gehad. Een staat er vermeld in 1409 op de later afgegraven Molenberg te Calfven (tussen de Vierwinden en de Schapendreef, zie Tijding 2007-2 p.13), en is tijdens de Tachtigjarige Oorlog verwoest.

De molens in de Molenbosstraat zijn door Eugène Jansen uitvoerig belicht in zijn boek *500 jaar 'boeren' op de Oostheij*.

Twee hebben er (na elkaar op één plek) gestaan op de Molenberg, tussen Molen-dreef en Molenstraat. Hier had fietsenmaker Henricus zicht op en deze zullen we hierna uitlichten.

Een stukje geschiedenis

De familie Mühlenbruch verhuisde in 1808 vanuit het Duitse Westfalen naar het Belgische Westmalle, waar deze lijnstokers van beroep veranderden en molenaars werden op de Molenberg aldaar.

Zoon Pieter, ingeschreven als Meulenbruck en gehuwd met Anna Elisabeth Grootjans, verhuisde naar Ossendrecht en plaatste rond 1887 een graanwindmolen, waar nu basis-school De Meulenrakers staat in de Meulen-berg. Deze was afkomstig uit het Vlaamse Sint-Gillis bij Dendermonde. De molen van M.C. Meulenbroek brandde volledig af tijdens het verschrikkelijk onweer op dinsdagavond 2 juni 1896 toen de bliksem insloeg. Een volgende slag doodde het dochttertje van de weduwe Anna Catharina Veraart-de Jong op de kort daarbij gelegen boerderij, later de hoeve van Desiré vd Bogaart. Ossendrecht verkeerde in diepe rouw. De Hollandse dagbladen, maken melding van talloze ongelukken door blikseminslag.

Nog in datzelfde jaar werd er op dezelfde

plaats een nieuwe graanwindmolen gebouwd, ditmaal een houten Spaanse standaardmolen afkomstig uit het Belgische Lier, met een wiekenzwaai van 25m en een traphoogte van 10m. Een neef van Pieter, Ludovicus Laurijssens, werd er molenaars-gast.

De Ossendrechtse timmerman Frans Vos, die daar onderhoud uitvoerde, nam de molen in 1913 over en werd dus molenaar-timmerman. Voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog was er werk genoeg. Daarom kwam zijn zoon met hem meewerken. Frans Vos splitste nu zijn beroepen en zijn zoon werd molenaar.

Hij kreeg echter steeds meer concurrentie van de gebroeders Louis en Stan Jansen, die beiden een 'gemotoriseerd' gemaal hadden aangeschaft. Ja daar viel niet tegenop te malen. Tot dan toe hadden de boeren vaak een eigen maalderij waarbij zij hun paarden konden inzetten. Dergelijke molens werden rosmolens genoemd.

Het malen liep dus terug, de zoon kon de kost niet meer verdienen en moest noodgedwongen bijwerken op de molen van Essen. Frans Vos vroeg op 3 december 1935 financiële steun in Ossendrecht bij wethouder B. G. van Gorsel. Dat is de eerste keer dat de molen in een correspondentiearchief van vereniging “De Hollandse Molen” voorkomt. De molen was toe aan herstel, doch de hieraan verbonden kosten waren voor molenaar Vos te zwaar. Ook het gemeentebestuur was noodlijdend. Hoe verder?

Een rechtstreeks bericht van de vereniging naar Frans Vos, met mooie woorden van de voorzitter: *“Het verheugt ons dat de molen nog steeds met kosteloze windkracht maalt, en dat het met stroomlijnwieken nog beter*

Het huis dat gebouwd werd door molenaarszoon Mil Vos en zijn vrouw San Musters (links staand hieronder op de foto) staat nog steeds in de Molenstraat; de molen is inmiddels vervangen door basisschool De Molenridders!

Molenaarsfamilie Frans Vos die zelf op het Hageland woonde.

zou gaan. Als molenmaker zou U zelf de werkzaamheden kunnen verrichten. Wij willen aan het bestuur voorstellen U een tegemoetkoming te geven". Deze zou weliswaar bescheiden blijken te zijn, doch alle beetjes helpen. Er was nog een andere belangstellende met een gift van 25 gulden wanneer de molen behouden zou blijven. Ook de A.N.W.B. zou aandacht op willen wekken voor een blijvend dorpsbeeld. Het laatste schrijven staat gedateerd op 28 januari 1936, zonder rechtstreekse oplossingen. Zo was in het naburige Zantvliet, Putte en Woensdrecht de molen reeds geofferd voor een modern motormaalbedrijf. Ondanks de financiële nood hield Vos de molen draaiende.

weten 250 voor reparatie van het dak, 145 voor zijwanden en nog eens 50 gulden te besteden aan de voet. Afgerond 2.000 gulden. Het inwendige zou nog zeer goed geconserveerd zijn. De koop ging niet door. Eerst de lofzang, dan de woorden van Van Rijkevorsel dat de molen zeer verwaarloosd was en er nooit een goed bedrijf op heeft gewerkt.

Het definitieve einde

In "De Molenaar" van november 1945 werd de molen van Ossendrecht voor afbraak aangeboden. Jhr.Mr. F.L.J.van Rijkevorsel en de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen hadden hun bezwaren laten varen.

De Belgische Piet Meulenbroek trok rond 1887 deze graanwindmolen, afkomstig uit het Vlaamse Sint-Gillis, op. Door een bliksemingslag op 2 juni 1896 brandde de molen af. Nog datzelfde jaar werd hier opnieuw een Spaanse standaardmolen opgebouwd, deze keer afkomstig uit Lier.→

Nieuwe herstelkansen in 1943

Opnieuw komt er correspondentie tussen de Commissaris van de Koningin van Brabant Frans van Rijkevorsel en burgemeester Vos de Waal in verband hiermee om belangstelling te wekken voor behoud van de standaardmolen als verfraaiing van het dorp. De gemeente zocht een akkoord om de molen van Frans Vos te kopen. Waar kwam het op neer? Het ging over 1.550 gulden voor aankoop en 445 gulden aan herstelkosten, te

De genadeklap viel toen één van de eerder genoemde broers, Constant Jansen – Verrest, die zelf op het Geleg H 12 een 'gemotoriseerde' maalderij had, de molen kocht en liet afbreken. Dat scheelde weer in concurrentie.

Hoe het ook mag zijn: het bleek het einde van de graanwindmolen in het dorpsbeeld van Ossendrecht.

*De Spaanse standaardmolen tussen de
Molendreef en de Molenstraat 1896 - 1945*

Het kleine winkelcentrum in de Molenstraat

Jan en Wies van de Burgt in hun winkel

In de directe nabijheid van de vroegere Meermarkt waren en zijn nog enkele zaken gevestigd. Zo stond er de verf- en behangzaak van Jan en Wies van de Burgt.

Jan was van beroep huisschilder maar was ook bedreven in het kunstschilderen, hetgeen hij in zijn vrije tijd deed en waar met name de carnavalsstichting d'Osseskoppe, waar Jan lid van was, veel plezier van heeft gehad. Dochter Lia begon in 1970 bij haar ouders in

de winkel met de verkoop van drogisterijartikelen om vervolgens in 1989 de gehele zaak over te nemen. Lia stopte daarmee in 2006 en verkocht het gehele pand aan de familie Paassens die de winkel ombouwde tot woning- en projectzaak.

Naast de vroegere winkel van Jan van de Burgt had kapper Joop Verrest tot 1997 een dames- en herenkapsalon. Joop was een bekende kapper die het zelfs in zijn vak geschopt heeft tot Nederlands kampioen herenkappen. Hij verkocht zijn pand aan Ernest Meylemans die een assurantiëkantoor beheerde op het Cichoreiplein. Deze bouwde de voormalige kapsalon om tot een waardig assurantië-

kantoor en verhuisde met zijn personeel in 1998 naar zijn nieuw kantoorpand in de Molenstraat waar hij op tot heden de zaken van zijn cliënten behartigt.

Joop Verrest wordt Nederlands kampioen herenkapper!

Aan de overzijde begon Louis van den Eynden in 1960 een textiel- en modezaak. In 1993 nam dochter Josephine het over. Zij liet de zaak in het jaar 2000 drastisch moderniseren, specialiseerde zich met name in moderne kleding en het geheel kreeg de naam Joss Trends & More.

We gaan verder oostwaarts en komen langs de plek waar tot 1966 de boerderij stond van Desiré van de Bogaert. Na afbraak werden daar woningen gebouwd en werd een nieuwe straat aangelegd, die de naam Kennedylaan kreeg.

Café Den Bonten Os (einde 19e eeuw tot ?)

We komen bij de kruising Molenstraat/ Bevrijdingstraat waar aan het einde van de 19e eeuw een boerderij met winkel en café stond die de naam “Den Bonten Os” had en waarvan Antoon Schroeyers en zijn vrouw Anna Timmermans de eigenaars waren. Dochter Isabella trouwde in 1912 met Frans Hugens en zij namen de zaak van haar ouders over. Frans was naast caféhouder vrachtrijder en landbouwer. In zijn vrije tijd was hij muzikant en maar liefst 70 jaar lang lid van Harmonie de Hoop.

Bij de bevrijding op 6 oktober 1944 kwamen de Canadezen precies tot deze plek.

Het is niet bekend wanneer hun café gesloten werd. De woning met boerderij is omstreeks het jaar 1970 afgebroken en is inmiddels tot een (speel)parkje omgetoverd.

Isabella en Frans Hugens voor hun huis. De rechterkant van het pand was café Den Bonten Os, het middengedeelte met deur en ramen was de winkel en links de boerderij.

Café De Rolaf (1885 tot 1904)

Aan de overkant van café Den Bonten Os stond omstreeks dezelfde tijd nog een boerderij met café. Dit heette “De Rolaf” waar de uit Berendrecht afkomstige Petrus van Koeckhoven, die op 7 april 1885 in het huwelijk trad met de Ossendrechtse Virginia van Koeckhoven(!), de eigenaar van was. De ietwat vreemde naam van hun café doet vermoeden dat Petrus connecties had met de Belgische bierbrouwerij De Rolaf die in Boom gevestigd was. Later is deze opgegaan in brouwerij Lamot van het ook nu nog steeds bekende Lamotbier. In 1904 werd de boerderij met café overgenomen door Johannes Leys, waarbij naar alle waarschijnlijkheid het café gesloten werd.

Op de plaats waar vroeger de boerderij met het café stond bouwde in 1961 bakker Poppelaars een nieuwe bakkerswinkel die later is overgenomen door vakgenoot Leon Wilbrink.

↓ *Molenstraat: links Wilbrink, rechts parkje*

Ontwikkeling gebied tussen Molendreef en Molenstraat

Met de komst van de legerplaats in het jaar 1953 ontstond er vraag naar woningen in Ossendrecht. Als eerste werd de Stenenhoef aangelegd waar voornamelijk beroepsmilitairen gehuisvest werden.

In 1959 volgde de Europastraat. Door de sterke economische groei in de jaren 60 kwam er vraag naar meer woningen. De Kennedylaan en de Schaepmanlaan werden in 1967 aangelegd, weldra gevolgd door meerdere woningbouw waardoor het gebied tussen Europastraat en de Bevrijdingstraat in ruim twintig jaar tijd volledig bebouwd werd.♣

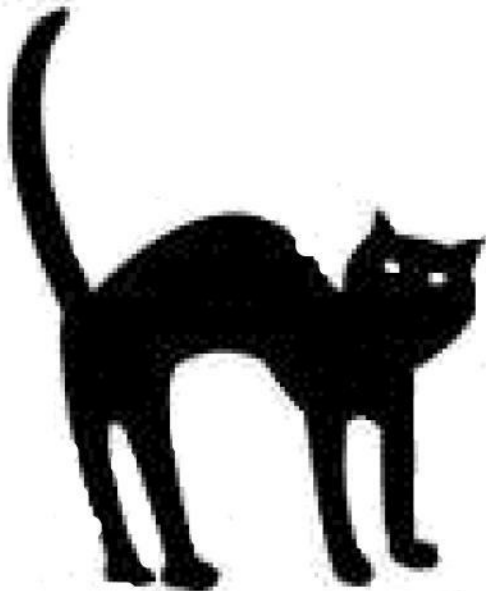
Stenenhoef en onder de Europastraat met op het eind kapper Joop Verrest en verfwinkel Van de Burgt →

KATTENVRIENDSCHAP

door Jan Luysterburg

Toontje was de kat van ôons buuvrouw Gordaona. Un taomeluk klèèn kaotertje meej un tèègerprintvulleke. Un rasechte deugeniet, agge't mèn vraogt. Rêègelmaotig kwââm ie tuis meej un dwôoi voogeltje of un nog nie jêêlemaol dwôoie muis. IJ struinde dur jêel de buurt en stôok ok gerêègeld

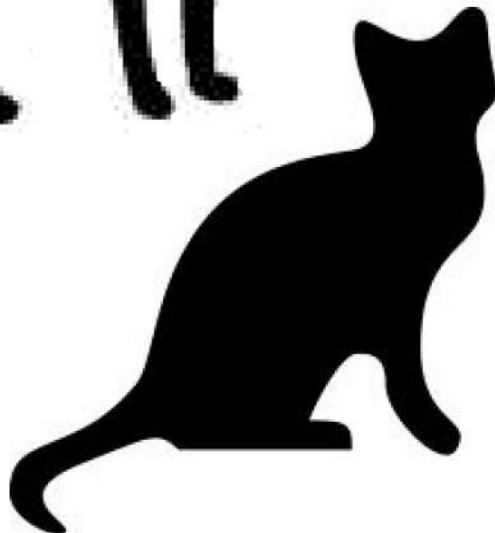
de weg oover, of ut nouw druk was of nie.

Ôons buuvrouw Gordaona is tweejtaolig.

Ruim twintig jaor geleeje is ze van Bosnieje naor iere gekomme en nouw sprik ze vloeiend Bosnies en Wôôsdrechs. Mar Wôôsdrechs, da verstong Toontje nie. IJ wulde avvetoe wel is löstere, mar dan aljêên as Gordaona Bosnies protte.

Nouw lêek Toontje wel ne dappere, mar da was ie nie, or, want as Sproet, un âândere kat bij ôons uit de buurt, bij zöllie

op de waaref was, dan dôrfde Toontje nie van de schutting af te komme, de schèèterd.

Ôons

âândere buuvrouw is un jêel verstâândig mêês. Zij ed ok un poeske n'aongeschaft, mar zij ed um binnegouwe tot ut bjêêsje grwôôt genug was om ut te laote n'ôôperêere. Pas toen ut gin kwaod mir kon, môôg Missie (zoow jêêt da zwarte daometje) nor buite.

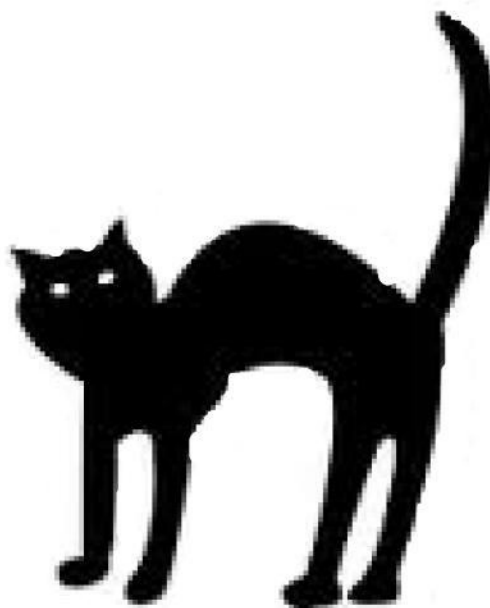
En da d'ad Toontje al jêël gaauw in de gaote. Van schutting naor schutting lwôôpend kwââm ie aonstappe of ie de kôôning van ut diererèek in wôôgst èège perswôôn was.

Op ne mêêter afstâând van zun doel wier ie wa vurzichtiger... en da was mar goed ok, want injêês aolde Missie naor um uit. Da was ur mar net nêêve! Toch iew Toontje nie af. IJ blêêf in de buurt en kwââm iedere kjêêr wir vurchtig wa dichterbij.

Da d'alles wier vur ôôns, as gintresêêrde toeschouwers, vurtaon daogelukse kost. Iedere dag opnuuw kwââm Toontje wir aangekuierd. Missie zaat um dan al op te waachte, op ut plat dak van ut schuurke. Ze kêêk altij un âândere kâânt uit, net of z'um nie zaag. Mar ze wies netuurluk verrèkte goed da Toontje dur wir was.

Soms von Missie, da Toontje wa lâânk wegblêêf. Dan gieng ze zelf is kèèke, waor t'ie toch blêêf. Effekes laoter zaage we ze dan wir op kôrte afstâând van mekaore ôôver de schutting naor eur tuis lwôôpe. Ôônze waaref was un sôôrt van neutraol terrèen. Toontje laag ur gerêêgeld in un tuinstoel te slaope, lekker in't zonneke. Of ij zaat tusse n'ôôns blomme aachter ne vlinder aon. Âândere kjêêre zaage we Missie bij ôôns ôôver de waarf lwôôpe, vermoedeluk om ur is lekker te kakke n'in ôônze zachte tuingrond. Ok dikkels zaate ze onder de schutting dur nor mekaore pwôôtje te tikke.

Maondelâânk emme wij kunne

geniete van dêêze katterelaosie. Verliefde Toontje en zoowgenaomd ongevoelege Missie, die ieder dag opnuuw wir bij mekaore in de buurt zaate. Toontje die altij wir prebêêrde zoow dicht môôgeluk bij zun aonbêêdene te komme. Missie die ut zoowgenaomd nie in de gaote n'ad, mar die ut allemaol prachtig von, zoowlâânk ad ie d'ur mar nie aonrokte. Want dan krêêg ie un lel vur zun kop.

Fleejwêêk emme ze Toontjes op straot dwôôdgerreeje. Gordaona is ur jêêlemaol dur van de leg af. Ze lwôôp t'jêël de dag te blêete en snaachs slop ze nie. Jêël de buurt lêêf mittur meej.

En Missie? Die is nog jêên of tweej kjêêre wieste kèèke, waor Toontje blêêf. En nou emme me al un paor kjêêre gezien, dassé utzelfde spelleke aon 't speule n'is meej Kwiebus, un vaol baomuskatje van d'aachterbuure.

In het dialect van de Ouwe Tol, een buurtschap halverwege tussen Bergen op Zoom en Hoogerheide.♣

Janneke Meloen

door Piet van Pul alias Jan van Woensdrecht

Veel meer dan een stal was het niet waar Janneke Meloen in woonde. “Villa Meloen” spotten de mensen.

Hij woonde daar in zijn eentje, achter de bossen van Schakerloo; een beetje eenzellig leefde Janneke daar in die eenzaamheid. Hij hield er een geit en een krooi katten.

Aan de kant van het water lag zijn schipke stillekens te vergaan, want sinds enkele jaren was het verboden viswater. Misschien was dat niet de juiste reden, maar het schipke

had geen zeil meer. Hij kon geen nieuw betalen.

Vele jaren heeft Janneke in een kwaai reuk gestaan, al deed hij geen mens overlast aan. Maar ziet ge, hij zag er uit als een schooier, een vagebond; er hing een geheimzinnigheid om de bossen en

het water en Janneke geloofde aan God noch gebod meer. Hoe dat gekomen is, is een raadsel – ze verdachten hem van stille rijkdom (ge zaagt wel meer dat men dan geen gebod meer nodig had) maar Janneke bezat wezenlijk geen centen; hij was oprecht een arm manneke. Een sloorke, zo een beetje een onnozele. Neeë, Janneke stond in die tijd niet in een goeie reuk, en geen mens ging hem daar in die uithoek onnodig opzoeken. Hij had dat ook niet nodig, hij had genoeg aan zijn beoening daar.

Van licht tot donker, winter en zomer, was hij aan de arbeid. Zeven keer zoveel als een gewoon mens verzette Janneke. Zie, dat is goed; arbeid is een hoog goed. En Janneke werd er niet eens moei van; hij had een zekere vreugd aan zijn werk. Hij vroeg niet naar loon, wanneer men hem maar liet betijen was hij welhaast gelukkig toch, al drukte hem danig de nood van zijn schipke. Misschien was daardoor wel iets gebroken in hem. Wie kent de diepste roerselen in een

mens?

Maar wijd of niet wijd – dat is allemaal eender voor paters, die komen missiepreken – ze zoeken de meest verdwaalde in zijn achterafhoek op. Ze kropen bij de kluizenaar in zijn kotje, zagen niet naar zijn ruwe, vuile kleren en dronken met hem geitemelk. “Zeg het ons maar gerust,” zeiden ze.

En Janneke

vond dat aardig. Hij wees naar zijn zielig schipke, zonder zeil.

“Ik kan geen zeil betalen.” Zijn ogen lichtten op: “Vroeger....!”

“Misschien zorgt Onze Lieve Heer nog wel eens voor een zeil voor uw schip,” zeiden ze.

“Ach!” zei Janneke.

Ze bezagen zijn geit en zijn katten. Als vrienden praatten ze met Janneke. Ze gaven hem een schoon boek over Sint Franciscus en van dan ging Janneke 's zondags trouw naar de kerk met zijn dikke kerkboek.

En Janneke was daar in zijn eentje een tevreden mens. De ganse dag ploeterde hij op de hoek kwaaië grond. In de dauw begon hij deze kant van zijn akker. Nauwelijks op gang stuitte hij op een hem danig ergerend bosje stekels en van daar merkte hij een krooi musen, zodat hij zijn slag moest opzetten, en onderwijl zat hij achter een haas aan. Tien karweien deed Janneke tegelijk, zodat hij 's avonds aan dezelfde kant eindigde. Hij sloeg vandaag een kiekenkot hier en verplaatste het morgen naar daar. Hij stapelde vandaag een strooklampke aan de zuidkant en morgen verhuisde hij het naar het noorden. Janneke wist het nooit helemaal zeker!

Maar 's avonds nam hij de palingschaar – dat zag hier toch niemand – en stak hij de sloten leeg. In het halfdonker stroopte hij de paling het vel af; zijn harde broek glom van de gelei van de palinghuiden.

Een sukkelaartje, een onnozel bloed was Janneke. Ik verschoon hem niet – hij was niet helemaal zuiver met zijn moordwapen – maar och, hij zag dat immers niet in, hij peilde de diepte van zijn daad niet. Hij bedoelde dat zo kwaad niet en het vissen zat hem nog in het bloed. E hij zag naar zijn schipke zonder zeiltjes!

Janneke leefde het leven zonder er veel van te eisen. 's Zomers en 's winters, door de week en op zondagen, droeg hij hetzelfde pak; daar kon geen nieuw op overschieten. Vroeger hield hij ook een hond, maar de katten verdreven hem; aldoor zwierven ze rond zijn benen, waar hij ging, steeds volgden hem enkele katten. Men zegde dat hij tot hen sprak.

“Heilig Janneke!” zeiden de spotters, maar tegen deze spotternij kwam de pastoor op. Maar die katten! Ach, ze zijn de oorzaak geworden van veel narigheden. Het mag dan al ontroerend zijn, die dierenvriendschap, het was toch ergerlijk, dat de onafscheidelijke katten hem volgden tot in de kerk. Achteraan, in de kleine banken, zat Janneke trouw iedere zondagmorgen, maar even trouw sloop de een of andere kat mee naar binnen. Het werd een ergernis. De pastoor zag het van de preekstoel. Er werd met de kerkmeesters over gesproken, er werd ernstig om raad gezocht in deze tere kwestie. Verwijtende ogen keken naar de koster.

“We moeten voorzichtig zijn mee Janneke”, zei de pastoor waarschuwend tot Clove, de koster, die ruw dreigde de beesten buiten te zullen stampen.

Ze zetten Clove aan de deur op de katten tegen te houden, maar ze waren altijd vlugger dan Clove.

“U moet het verbieden,” zeiden de kerkmeesters, die lastig werden, tot de pastoor.

“Och,” zei de pastoor, “we moeten geduldig zijn.” Hij praatte een beetje met Janneke.

“De kerk is niet voor dieren,” zei hij voorzichtig.

“Ja,” zei Janneke.

Maar de volgende zondag glipten weer twee katten binnen.

“Ge moogt geen katten meebrengen,” zei de pastoor, nog voorzichtig.

“Ik neem ze niet mee,” zei Janneke, ongelukkig.

Er hielp geen terugjagen aan. Janneke kon ze eenvoudig niet kwijt raken. Weert gij maar een gehechte kat!

Men probeerde het met list; men liet Janneke een keer langs de sacristie binnen. Maar het hielp niet. Juist wanneer de koster het dacht gewonnen te hebben, glipte toch nog een kat door de deur en vond Janneke, waar men hem ook had doen plaatsnemen. Het was een probleem.

Janneke droeg geen schuld, hij was geheel te goeder trouw. Het was allewel ondoenlijk hem uit de kerk te weren of hem te ontslaan van zijn kerkelijke plicht.

Oprecht, de pastoor had een moment overwogen den bisschop dispensatie te vragen. Och, maar dat ging immers niet; hij kon toch niet met zulke onnozelheden bij zijn superieuren aan komen, ze zouden er maar om lachen. En daarbij, mocht hij dat Janneke aandoen?

Het was een probleem dat welhaast onoplosbaar scheen.

Er kwamen ernstige onenigheden. Er werd gesproken, voorzichtig, ruw.

“Ik schiet die katten dood!” riep de overspannen koster.

“Hou toch op, hou toch op!” kalmeerde hem de pastoor.

“Ik neem ontslag!” dreigde de koster, “dat is geen baan. Een uur in de wind ruik ik zijn kleren; zijn broek glimt of er duizend slakken

over gekropen hebben.”

“Stop!” zei de pastoor, “bedaar Clove. Ge zijt toch een goed man?”

“Goed? – Goed?” overwoog de koster weerspannig, “gij hebt schoon lachen, maar ik”

“Bedaar Clove, wees gerust. Het gaat nu goed komen. Och, het is zo simpel. Dat we dat niet eerder hebben bedacht, wij domme mensen. Ga maar rustig aan uw werk.”

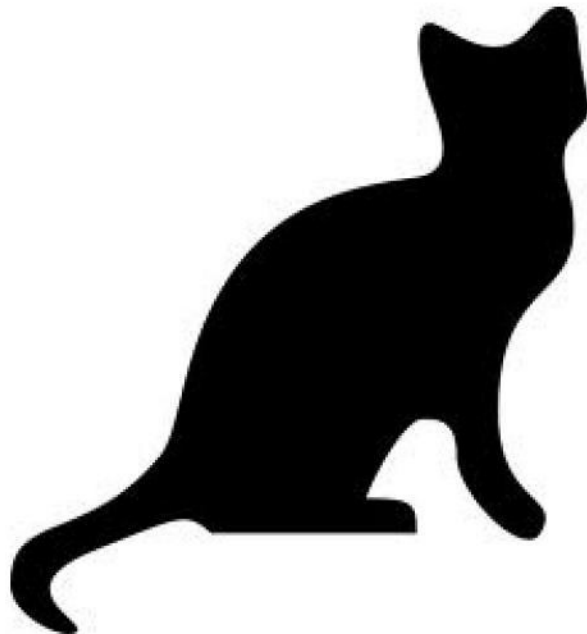
Hoopvol zagen de kerkmeesters naar hem op.

“Simpel,” zei de pastoor. “Zie, dit is het. Wij hebben verzuimd de oorzaak te zoeken, en die is gelegen in Jannekes kleren, zijn broek om precies te zijn. Ze is vol palinggelei; ze streelt om zo te zeggen de zinnen van de dieren. We laten hem een zondagse broek brengen en daar is alles mee gedaan!”

Ei ja! Omdat het zo simpel was, zagen ze elkaar verlegen aan en staken een sigaar aan.

“Ik,” zei Victor, de dikke brouwer, spontaan “Ik heb nog een geive bruine broek, ze is me een bietje te wijd, hij kan die krijgen.”

Nog diezelfde zondag bracht Victor de broek naar Janneke. Maar Victor was een nogal ruw man, en de pastoor vergezelde hem, als

een voor- zichtige rem zagezegd. Het is niet eenvoudig te geven; zo gemakkelijk kunt ge iemand in zijn eer kwetsen.

Vele jaren had Janneke ook op de zondagen gewerkt, doch sinds zijn terugkeer heiligde hij deze dag.

Op het weike voor zijn huis zat Janneke onder de pereboom met het “leven van Sint Franciscus” en vier, vijf katten.

“Foert!” riep hij, “meneer pastoor wil jullie niet zien.”

Ze staken hun staart op en bleven om zijn broekspijpen aaien.

De pastoor was getroffen en hij dacht een ogenblik aan de grote Heilige. Ziet ge, geven is niet altijd eenvoudig. Hij schaamde zich een beetje. Hij wist niet goed hoe te beginnen. Hij praatte over het weer, de klaver, de geit, het drukke werk, de paling.

Victor verbeet zijn ongeduld. “Moet ik het zeggen?” fluisterde hij.

Toen moest de pastoor wel. Hij zei zo maar wat hem in zijn gedachten kwam. Hij deed het touw om het papier los: “Van de missie-

paters,” zei hij.

Janneke was aangedaan. Hij dierf niet goed naar die schone verpakking te zien, hij dierf het bijkans niet aanraken. Liefkozend streelde hij de broek. “Ik...., ik....” En zijn ogen pinkelden, “ik zal hen eeuwig dankbaar zijn.”

“Veel plezier er mee,” wenste Victor, die nog niets gezegd had, aangedaan door zijn eigen goedheid.

“Heel mijn leven,” bedankte Janneke.

Toen gingen ze terug, de pastoor en Victor. Ze zwegen een poosje van ontroering.

“Dat is dat,” juichte Victor, “we zijn van een grote ergernis verlost.”

“Ja,” zei de pastoor, “ik bedank u nog wel Victor, voor uw hulp.”

“Gij” zei hij tegen Clove, “gij hoeft niet meer bij de deur te gaan staan; we kunnen tevreden zijn.”

“Hoe?” vroeg de koster.

“Dat zult ge wel zien,” zei de pastoor triomfantelijk.

En van dan was de rust weergekeerd bij de kerkmeesters en bij Clove.

NB: Jan van Woensdrecht is het pseudoniem van Johannes (roepnaam Piet) van Pul, (1899–1983) zie Tijding 2011-2 pagina 21–51 voor het artikel over Jan van Woensdrecht.

Mààr!.....

Had Janneke het niet begrepen? Had hij het niet verstaan? Was hij geaffronteerd?

Drie katten volgden hem die zondag in de kerk. Het was maar goed, dat Clove geen haar meer op zijn hoofd had staan om uit te trekken. Hij liep hijgend naar de sacristie.

“Het is nog erger!”

Er vielen verwarde woorden. De pastoor zuchtte. “Ik zal met hem spreken, vraag hem op de pastorie.”

“Wel Janneke?” vroeg de pastoor zorgelijk, “ge hebt uw nieuwe broek niet aan? – op zondag? – naar de kerk – Is ze niet goed? Is ze niet sterk?”

“Hoe meneer pastoor? Niet goed? Niet sterk? – Ze is ijzersterk, ik heb er een schoon zeil van gemaakt voor mijn schipke.”

Witjes draaide de pastoor zich om.....

Juni 1947♣

Cor Huige-Raas: “Ik loop al 70 jaar met die Amerikaanse parachutist in mijn hoofd.”

Samenstelling: Jan van Elzaker

Zó, met die in de titel gedane mededeling, meldt zich op vrijdagmiddag 12 september jl. die frappant mooie krasse vrouw van 94 jaar! aan mijn voordeur: mevrouw Cor Huige-Raas, Cor van Ko Huige. Zo kent iedereen deze markante persoonlijkheid uit de tijd dat ze samen met haar man de supermarkt van De Kroon op de Huijbergseweg runde. 'Wat zou die toch te melden hebben?', was mijn eerste gedachte. Ze viel bijna gelijk met de deur in huis. "Misschien kun jij me helpen Jan!" En toen viel ze stil.

Wat ongerust stelde ik me de vraag: “Wat krijgen we nu?” Ik had geen idee welke kant dat op moest gaan....

Maar dan wordt de sluier opgelicht, stap voor stap. Ze verklaart: “In deze dagen, nu alles 70 jaar geleden is van die vervellende oorlog, vraag ik me steeds af wat er toch met die Amerikaanse jongen is gebeurd, die ik heb geholpen toen hij bij ons op het erf landde.”

Het is duidelijk: zij heeft emotioneel iets ervaren, iets schokkends meegeemaakt destijds en dat houdt haar nu bezig.

Boerderij

Cor Raas is als meisje met haar ouders en zes broers en zussen in 1937, ze is dan 17 (20.8.1920), vanuit Heinkenszand aan de Zanddijk in Zeeland, op de Heimolen neergestreken om er een nieuw boerenbestaan op te bouwen. Van de klei naar het zand, wat een overgang voor Willem Raas! Van de van zijn vader gekregen boerderij op de klei -alle vijf de broers kregen een boerderij met 12 gemet grond om op te beginnen- naar de Heimolen

op het zand. De oudste dochter Marie uit het gezin van Willem Raas en zijn vrouw Barbara Driedijk is op de mooie ouderlijke boerderij in Heinkenszand achter gebleven nadat ze met Vermue is getrouwd. Zij zullen daar verder boeren.

Aan de huidige Huijbergsebaan 500, we rekenen het tot de buurtschap de Heimolen, nu Bergen op Zoom, maar heel veel jaren behorend tot Hoogerheide/Woensdrecht,

staat nu dat mooi gerenoveerde boerderijtje, toen gepacht door Willem Raas. Met ernaast nog een woonhuis, dat eens de schuur was, behorend bij het boerderijtje. Het haaks op de weg staande huis was zoals gebruikelijk één met de koestal achter de woonafdeling destijds. De muurankers geven aan wanneer er ter plekke werd gebouwd: anno 1767! En de verbouwde schuur van vroeger staat weer

als woonhuis wat achteruit parallel aan de weg. De situatie van toen de familie Raas er hun intrede deed herkent men nog steeds. Aan de overkant liep een pad naar het gepachte land, nu bos, terwijl wat verderop richting De Kloof boer Raas veertig gemet weiland en bouwland had gekocht aan de Zurenhoek.

*Boven: de door boer Willem Raas gepachte boerderij op de Heimolen.
Onder: hetzelfde 'boeltje' nu van Jan en Thalia Hopmans.*

Willem ziet wel in dat het hard werken zal worden op de Heimolen. Hij schaft dan ook binnen zijn gezin het dragen van de, overigens prachtige, Zeeuwse, katholieke klederdracht af. Het puur goud aan de hoofdbekleding van de vrouwen, de echte bloedkralen en de van echt Zwitsers kant gemaakte mutsen kosten een vermogen. Alleen moeder blijft in klederdracht lopen. Zo start hij op de Heimolen niet meer met het gevoel te moeten werken voor de traditie van de dochters. 'Het was niet meer te betalen, alle arme mensen stopten er vanaf toen mee', stelt Cor nu.

Cor met vader Willem in Zeeland →

Zodra de familie Raas in Brabant kwam wonen schafte vader Willem het dragen van de traditionele klederdracht door zijn dochters af. ↓

De vraag

'Jan, zou jij nog wat te weten kunnen komen over wat er geworden is van die jongen aan zijn parachute die op ons erf terecht kwam 70 jaar geleden? Het houdt me heel mijn leven van tijd tot tijd bezig, maar nu het 70 jaar geleden is denk ik er vaak aan. Ik móest er nu achter aan!'

Daar Cor zich nog alleen kan herinneren dat een en ander zich in een voormiddag

afspeelde, op het eind van de zomer, en dat haar vader en twee broers naar het veld aan de overkant waren met de kar en de paarden om de lupine¹ te oogsten en op ruiters (houten staken) te zetten, had ik weinig houvast. Toch nam ik de uitdaging aan om uit te zoeken wat er zich afspeelde op het erf van hun boerderij op die voormiddag in de zomer van 1944. En wat daarna volgde.

Oorlogstoestand

In de zomer van 1944 is het echt oorlog. De Duitsers zijn aan de verliezende hand en nemen overal een zeer grimmige houding aan, arresteren vaak willekeurig mensen, nemen van alles in beslag wat geleverd moet worden: fietsen, radio's, duiven, koper, paarden, enz. enz. Ze zijn bezig met hun laatste stuip trekkingen.

De geallieerden zijn sinds D-day in juni 1944 over land vanuit Frankrijk in aantocht. En tegelijkertijd laten de in Engeland opgestegen bommenwerpers hun ladingen los tot overal in Duitsland. Een belangrijke categorie vliegtuigen die de bombardementen

uitvoeren zijn de Amerikaanse grote B-24 bommenwerpers met hun 10-koppige bemanningen. Er wordt een groot aantal vliegtuigen op hun raids naar en van Duitsland, door Duits geschut belaagd en regelmatig met succes uit de lucht geschoten. De angst voor de geallieerde bommen was recht evenredig met de vrees van de bemanningen voor de Duitse Flak-installaties die hen belaagden. Genoemd soort berucht afweergeschut stond in de zomer van 1944 opgesteld bij het station van Essen, hemelsbreed niet zo ver van de Heimolen en omgeving.

Onderduikers

Als Cor Huige-Raas met haar verhaal begint, komen er bij mij vage herinneringen boven over onderduikers in de familie en verstopte piloten. Cor vertelt over haar werken op hun boerderij op de Heimolen en doet haar relaas over wat zij meemaakt op die bewuste ochtend in de zomer van 1944. Zij weet dat er op hun boerderij wel eens 'wat' gebeurt, wat, op zijn zachtst gezegd, niet door de Duitsers op prijs wordt gesteld. Zoals gewoonlijk in voorjaar en zomer is Cor, ze is net 24 geworden, om 5 uur in de ochtend met twee melkbussen naar de koeien gereden in de Zurenhoek achter De Kloof richting Wouw om te melken en de

drinkbakken te vullen uit een natuurlijk welputje. Ze is die ochtend goed en wel terug, heeft het eerste schaf van 9 uur met moeder genuttigd en begint rond half tien met het handmachieentje dat tegen de voorkant van de schuur staat, maïs te malen. Ze hoort in de verte wel schieten en vaag geronk van vliegtuigmotoren, maar dat is allemaal niets ongewoons in die tijd. Nu is het schieten echter wel héél dichtbij. Zo krijgt ze de schrik van haar leven als ze in de lucht kijkt en er op nog geen vijf meter plotseling een levend wezen aan een parachute voor haar opduikt, dat op de grond neerkomt en met zijn koorden worstelt, die in het maal-

1. De bonen waren bestemd voor de Belgische markt om er koffie van te branden. 'Zeer lucratief', aldus Cor!

twee onderduikers Albrecht van Leeuwen en Quinten van der Vrie kwamen kijken. De laatsten worden onmiddellijk letterlijk het bos ingestuurd. En jawel, niet lang daarna verschijnen Duitse soldaten die vanaf hun uitkijkpost op de niet ver daar vandaan gelegen kazerne ook de parachutist hebben zien neerkomen. Cor houdt zich echter van de domme. Ze weet van niets en neemt aan dat niemand gezien heeft dat ze de Amerikaan heeft weggestuurd en de parachute heeft verborgen.

machientje terecht komen. De paniek slaat haar om het hart, want ze weet dat met het verlenen van hulp aan geallieerde soldaten háár vrijheid en leven op het spel staat én dat van haar gezinsgenoten. Ze helpt de Amerikaan uit zijn parachute en sommeert hem weg te wezen, de natuur in, weg van de boerderij. Weg, weg, weg....! Het komt niet in haar op hem onder te laten duiken in hun schuur of op de zolder in huis, want het is overdag en heel de omgeving heeft de neerkomende parachutist gezien. Cor raapt als een bezetene de parachute bijeen, rent achter het karkot en verstopt hem onder een berg stro. Ze rent naar binnen, trekt haar overall snel uit, verschijnt in gewone kleren weer buiten en doet alsof er niets aan de hand is. Moeder en Cor houden zich van de domme. Er lijkt niks gebeurd.....

Heeft Cor er toch een schuldgevoel aan overgehouden dat ze hem, de parachutist in Amerikaans uniform, weggestuurd heeft? Dat is niet het geval. En terecht zo zal blijken.

'Toen zéker niet!' Want binnen korte tijd komt uit heel de omgeving iedereen aanlopen om te kijken wat er gaande is. Vader Willem met de broers Kees en Rinus zijn snel met werken op het land aan de overkant opgehouden en met de paarden en wagen naar huis gekomen toen ze de parachutist zagen landen. Ook de rietdekker die toevallig op het dak van de schuur bezig was, én de

Maar wat een rampzalige ontwikkeling! De Duitsers arresteren onmiddellijk vader Willem Raas en zijn twee zoons Kees en Rinus. Buurtgenoten kijken verbijsterd toe hoe ze worden afgevoerd naar de SD (Sicherheitsdienst), naar de Ortskommandantur in de Steenbergsestraat.

Ze verdwijnen nog dezelfde dag, zo bleek later, naar Breda in gevangenschap. Ze laten o.a. zus Cor en hun moeder ontredder achter en die vrezen het ergste. Zeker gezien ook tegen de achtergrond van de twee nog net op tijd gevluchte onderduikers. Wat hebben de moffen gezien? Zijn er verraders in het publiek? Kunnen vader en zijn zoons zwijgen tijdens de verhoren? Want er was nog meer op de boerderij gebeurd in de voorbije maanden..... Daarover later meer. Terwijl de consternatie groot is zet Cor nog wel de angstige paarden op stal.

In de late avond trekt ze het veld in, graaft een kuil, haalt de verborgen parachute onder het stro vandaan en verstopt die onder de grond. De andere dag blijkt echter dat er wel degelijk iemand wat heeft gezien, want de parachute, een zeer geliefd object vanwege de stof, is opgegraven en verdwenen. De dader, ene Jan M.... van Borgvliet, die waarschijnlijk vermoedt dat Cor hém gezien heeft, laat dat aan Cor dezelfde dag nog merken met de opmerking: "Als je me verraadt vertel ik alles aan de moffen en vermoorden ze jou en je familie!"²

2. Cor Huige-Raas: "Sinds een paar dagen herinner ik me weer hoe hij heette: Jan M. van Borgvliet."

Nog een parachutist

Ondertussen³, die zaterdagmorgen 26 augustus 1944, hebben in de Balsebaan 119 agent van politie Lodewijk de Frel, zijn collega Frans Borremans, oorspronkelijk afkomstig van Hoogerheide en de bekende ambtenaar bij de belastingdienst, Jan van Tienen, ook naar een parachutistenlanding staan kijken boven de Klavervelden. In een andere richting dus. Dat zal hemelsbreed ongeveer 1,5 km geweest kunnen zijn. Ze gaan in de richting van de neergekomen parachutist. De Frel kent als ex-boswachter de omgeving op zijn duimpje, en ze merken hem al vrij snel op, weggekropen in een sloot achter een heg. Ze maken hem zonder te praten duidelijk, te blijven zitten, en dat ze burgerkleden gaan halen. Ze leggen middels een paar woorden Engels, door Van Tienen thuis op een briefje geschreven, contact met de Amerikaan in uniform. Ze maken hem duidelijk zich verborgen te houden en zich met de hem toegeworpen burgerkleding om te kleden. En dat gebeurde. Dochter Nelly de Frel, destijds 17 jaar, in tweede instantie meegekomen, gaat als verloofde met de Amerikaan onder de arm, door vader op veilige afstand gevolgd met pistool, richting de woning van agent De Frel. Maar ze gaan eerst nog in de schuur van boer Breure, die dat niet weet op dat moment, om wat op adem te komen en te proberen de emoties onder controle te krijgen.

Wegens te begrijpen huiselijke omstandigheden, er loopt te veel volk in en uit bij de politieagent, kon de Amerikaan daar bij De Frel niet blijven. Collega Frans Borremans maakt diezelfde dag contact met pater Van Buuren van het Juvenaat. Hij op zijn beurt was op de hoogte van de OD en de illegale activiteiten van de broers Van Elzakker op Halsteren en Woensdrecht.

Na intensief overleg, het is dan zondag geworden, rijdt uiteindelijk de pater op de fiets met OD-commandant in Halsteren, Martien van Elzakker volgend op enige afstand, naar huize De Frel in de Balsebaan.

Martien heeft zijn trouwpak meegenomen voor de onderduiker in wording. En gelukkig past het aardig. Een niet onbelangrijk detail op dat moment is dat de Amerikaan kan fietsen. Met Martien voor hem uit rijden ze op deze zonnige zondag, met een door de pater nog op de Amerikaan zijn hoofd gedrukte gleufhoed, naar de Oudeweg C 13 op Halsteren. Alles is tot opluchting van velen, maar vooral van echtgenote en moeder Van Elzakker, Cato van Kaam, goed verlopen. De onderduiker voor dan nog onbepaalde tijd, krijgt bij Martien van Elzakker een met alarmbelletje beveiligde schuilplaats, in principe om de bevrijding af te wachten. De identiteit van de Amerikaan is dan ondertussen wel bekend: Walter Homa, al snel Wally genoemd. Ten gevolge van Dolle Dinsdag moet iedereen uit de omgeving rond de OD'ers onderduiken uit angst verraden te worden. Wally wordt voor de rest van de tijd dan ondergebracht bij de familie Louis De Leeuw-Balje.

↑ *Nelly van Pelt, geboren De Frel, vertelt nu, anno 2014: "Maar wij zagen ook boven de Heimolen een parachute met iemand neerdalen. Die van ons was bij de Klavervelden neergekomen waar boer Breure woonde. Het was heel vervelend want er werd op de parachutisten geschoten."*

3. Uittreksel uit: zie Bronnen 2, Jan van Elzakker m.m.v. Erik Oor, blz 87 e.v.

Maar wat gebeurt er toch met die Amerikaan⁴ van Cor?

Op de boerderij van Willem Raas, vlak bij zandverstuivingen, heidevelden en de bossen van Groot Molenbeek komt de andere parachutist neer die door Cor Huige-Raas wordt gered voordat hij in de handen van de Duitsers kan vallen, zoals we beschreven. Het is Walter Hern, 2^e luitenant van de Amerikaanse B24 bommenwerper. Hij heeft minder geluk dan zijn collega Walter Homa die direct wordt benaderd door de familie De Frel. Walter Hern heeft zich twee dagen moeten verbergen, mogelijk eerst onder een van de ruiters met lupine waarmee Willem Raas en zijn zonen die zaterdagochtend bezig waren. Hij wordt pas op maandag 28 augustus opgemerkt door twee broeders van de Congregatie van Huijbergen, die op de Hoogstraat in Bergen op Zoom wonen.

Broeder Ansfridus Vermunt en broeder Felicianus Van Dorst voorzien hem van een zwarte toog, wat eten en drinken en brengen hem te voet, door de bossen, naar hun medebroeders op de Volksabdij OLV-ter

Duinen in Ossendrecht⁵. Ze hebben doodangsten uitgestaan, omdat ze onderweg een Duitse patrouille passeren en Walter Hern, hoewel mooi gecamoufleerd in zijn toog, wel opvallend afwijkend schoeisel draagt: zijn vliegeniersschoenen steken onder zijn

toog uit! Alles loopt echter heel goed af.

Het probleem is dan wel: waar moet hij blijven? Daarvoor wordt via via, in Halsteren Wout van den Boom ingeschakeld, die op zijn beurt zijn betrouwbare vriend Peter Huygens raadpleegt om dan samen, met Walter Hern achterop de fiets, deze af te leveren bij tandarts Peteri in Bergen op Zoom. Langer dan een paar dagen kan hij daar ook niet blijven. Mevrouw Peteri wordt bang, en hij wordt na een tocht te voet door de stad,

ondergebracht tot de bevrijding op 27 oktober, bij Ko van den Boom, de broer van Wout. Ko had een slagerswinkel in de Steenbergsestraat 38, tegenover de Duitse Ortskommandant. Ko en zijn vrouw Corry zijn ook bekend geworden vanwege het in onderduik houden van het Joodse echtpaar De Bruin, andere militairen en van Ko zijn broer Leo en nog tientallen anderen.

Zowel Wally Homa als ook Walter Hern worden voorzien van een nieuwe identiteit, een nieuw persoonsbewijs, door Jan van Elzaker, die op het gemeentehuis

van Halsteren werkt waar hij later secretaris zal worden. Methode van Jan: de beide Amerikanen een naam geven van overleden ongeveer even oude Halsterenaren! Deze methode werd ook elders toegepast.

Walter Hern, 2^e luitenant van de Amerikaanse B24 bommenwerper

4. Uit Bronnen 2, Jan van Elzaker en m.m.v. Erik Oor, zie blz. 8 e.v.

5. De broeders waren door de Duitsers al snel van hun klooster in Huijbergen verdreven.

En ook Sjef Adriaansen

De boerderij van Willem Raas op de Heimolen was niet zomaar een plek. Vanaf daar waren er, centraal gelegen, goede aan- en afvoerwegen door de bossen en door de wildernis. En Cor Raas was niet voor niks bang dat de landing van Walter Hern op hun erf grote gevolgen had kunnen hebben voor haar en haar familie als zij niet kordaat zou handelen.

Want zoals eerder gezegd: er was nog meer op de boerderij gebeurd in de voorbije maanden.... Ook de in Engeland opgeleide geheim agent Sjef Adriaansen⁶ kwam nl. die zomer op de boerderij van Raas terecht, daar hij niet bij zijn ouders op het Zandfort in Hoogerheide langs durfde te gaan, bang te worden verraden door iemand die hem kende.

Het verslag* door C. van Elzaker, destijds commandant van de illegale OD⁷ in Hoogerheide/Woensdrecht en broer van Martien, Jan en Toon van Elzaker van de OD in Halsteren, maakt duidelijk wat er zich op de zolder boven de huiskamer/stal van tijd tot tijd afspeelde daar aan de Huijbergsebaan op de Heimolen. Dit verslag bewijst wel dat Cor door het oog van de naald is gekropen. Als ze was opgepakt voor het verlenen van 'hulp aan onderduikers en de vijand', was het niet best voor haar afgelopen.

Als een en ander zich afspeelt op het erf op 26 augustus 1944 is Sjef Adriaansen onder-tussen al op 14 juli in Hoeven op de pastorie gearresteerd door de SD. Cor weet zich nog goed te herinneren dat diverse mensen van het verzet bij hun in huis waren en vanaf de zolder seinden.

* Over de situatie op de Heimolen schrijft C. van Elzaker:

“In het begin van 1944 is hij (Sjef Adriaansen, jve) per valscherf in de buurt van Tilburg neergelaten, om in Nederland spiona-

gewerk te verrichten. Gewapend met een revolver reisde hij veel in Westelijk Noordbrabant. Het meegebrachte seinapparaat deed verschillende keeren dienst. Op 12 maart 1944 kwam hij plotseling bij wachtmeester (Jan) Leus aan, waar hij geheel den dag vertoefde om des avonds weer te vertrekken. Zijn ouders wisten niet dat hij in de omgeving was. Later heeft hij nog verschillende keeren de gemeente bezocht en nam dan zijn toevlucht bij Raas op de Heimolen. Hier kwam dan ook Jac van Loon en Herman Leus⁸. Van hieruit hebben genoemde personen tweemaal in verbinding gestaan met Engeland. Hun hoofdkwartier was in Tilburg. C.J. Havermans⁹ uit onze gemeente had ook zijdelings contact met deze personen. Op 15 augustus heeft de heer Havermans vanuit Bergen op Zoom nog een seinapparaat naar Tilburg gebracht, terwijl juist in Tilburg een razzia werd gehouden naar onderduikers door de Duitschers. Van Sjef is na begin Augustus niets meer vernomen.”

Dan maakt de schrijver de feitelijke veronderstelling dat Sjef Adriaansen op 8 augustus 1944 zou zijn gefusilleerd in Vught. Wim Adriaansen heeft in zijn boek de duidelijke bewijzen dat dat op 5 september 1944 is gebeurd, door een Duits vuurpeloton.

Hij vervolgt: *“Omdat ik Raas thans al heb genoemd kan nog worden gezegd dat elke onderduiker daar steeds welkom was. Tot het laatst toe hebben zij twee onderduikers gehad. Toen er een Amerikaans vliegtuig in de buurt viel, deden alle gezinsleden hun best de uitgesprongen bemanningen te redden. Twee leeden van de bemanning zijn gered geworden, waarvan één bij mijn broer is ondergedoken geweest en die later door de Canadezen is bevrijd. **De vader en de zoons Raas zijn door de Duitschers opgehaald geworden, als verdacht van hulp te hebben***

6. Onlangs, maart 2014, verscheen van de hand van Wim Adriaansen het fascinerende boek over Sjef Adriaansen 'Pelgrim naar Engeland' ISBN 9789081541206, NUR 680, Zaltbommel, Dr. W.L.M. Adriaansen

7. Zie onder Bronnen: rapport NIOD

8. Bekende grootheden uit het verzet, Herman was 'n broer van wachtmeester Jan Leus, van Hoogerheide.

9. Cor Havermans was koerier voor de OD in de gemeente Woensdrecht, evenals Sjef Leenaerts. Ze hebben veel risico gelopen!

verleend. Later zijn zij weer vrij gelaten, wegens gebrek aan bewijs. De dochter die het feitelijk had gedaan werd niet opgehaald. Ikzelf had ook van het begin af contact met genoemde Amerikaan. De andere Amerikaan werd na eerst op het Jeugdhuis te zijn verpleegd door dhr. Huijgen in Bergen op Zoom opgenomen."

Die zorgde voor onderduikadressen. We zagen hoe de twee Amerikanen uiteindelijk wel zijn gevaren. Martien van Elzaker en de andere Amerikaan, Walter Homa, zijn hun hele leven vrienden gebleven.

Gezien het voorgaande is het duidelijk, dat de Amerikaan Wally Homa, over wie tot op de dag van vandaag in de familie Van Elzaker wordt gepraat, niet de jonge man is die door Cor Huige-Raas door doortastend optreden op die 26^e augustus 1944 uit de handen van de Duitsers is kunnen blijven, maar Walter Hern, die, door hem onmiddellijk weg te sturen na de landing, niet door de Duitsers is gearresteerd kunnen worden. Het is een kwestie geweest van en-kele minuten of Hern zou te grazen zijn genomen door de vijand.

Corrie van den Boom-Geers veronderstelt in 2011 bij Omroep Brabant (zie de transcriptie op de pagina hiernaast) dat Hern in Huijbergen of Ossendrecht was neergestort. Vanuit Bergen op Zoom was het inschatten van de afstand moeilijk. Het was op De Heimolen onder Woensdrecht zo we zagen.

Verzetsvrouw, Corrie van den Boom-Geers, herdenkt de oorlog in Bergen op Zoom op 4 mei 2011 →

Dear Homa —
 Have just rec'd word of
 the boys killed — Pretty sad. Too —
 hard — I hate to think of it —
 NANN —
 My Creamy —
 Yorio —
 It's really going to be tough
 on Bill's wife, isn't it? —
 Well, boy — Am still A-1 and waiting
 for the Allies — When they are here you
 come to me — I'll wait — Best Always — Hern

↑ Walter Homa en Walter Hern lieten zeer sporadisch iets aan elkaar weten via een koerier. Dit briefje bevatte het dramatische bericht dat drie van hun maten waren omgekomen. Zeer gevaarlijk om te laten weten, maar dit moest de luitenant zeker doorgeven aan zijn korporaal.

Na de oorlog verwerende Walter Hern uit dankbaarheid Corrie van den Boom met pakketten vol artikelen die hier moeilijk verkrijgbaar waren.

Uit het nieuws van Radio Brabant enige jaren geleden:

BERGEN OP ZOOM - We herdenken woensdag alle oorlogsslachtoffers, van Moerdijk tot Maarheeze en van Boekel tot Bergen op Zoom. In die laatste stad is er woensdagavond een ceremonie achter de Gertrudiskerk bij enkele plaquettes. Daarop staan alle namen van inwoners die stierven tijdens de Tweede Wereldoorlog: door gevechten, executies, uitputting of omdat ze werden gedeporteerd of bezwiken aan dwangarbeid.

De herdenking van 4 mei wordt ook door steeds minder mensen bijgewoond die de oorlog zelf meemaakten. De jongsten zijn al dik in de 80. Het aandeel van mensen uit het verzet daalt. Ook de groep veteranen krimpt. In Bergen op Zoom zijn er nog maar een paar verzetsmensen.

Verzetshedenkingskruis

Een van hen is Corrie van den Boom-Geers, 95 is ze nu (*anno 2011, jve*). Slagersvrouw was ze in de oorlog, in de Steenbergsestraat. Met permanent ondergedoken joden in huis en zo nu en dan ondergedoken militairen. Ze was een van de eersten in ons land die het Verzetshedenkingskruis kreeg. 4 mei is voor haar een dag om iedere keer weer terug te denken aan toen.

Blijvende vriendschap

Met sommige onderduikers hield ze ook na de oorlog contact. In de zomer van 1944 hielp ze een Amerikaanse piloot onderduiken, Walter Hern. Die was neergestort bij Ossendrecht of Huijbergen¹⁰. Hern was net zes weken getrouwd toen hij crashte en officieel vermist raakte.

Corrie kan zich nog goed herinneren hoe erg Walter van slag was toen hij zich realiseerde dat zijn vrouw een brief binnenkreeg met de melding dat hij vermist was, dus misschien wel dood was. Even bellen of schrijven naar huis zat er niet in, toen tijdens de bezetting.

Op het verbergen van onderduikers stonden zware straffen en vaak werden de helpers, bij ontdekking, ter plekke doodgeschoten door de Duitsers. Hern overleefde de onderduikperiode en kon veilig terugkeren naar de VS en daar het gewone leven oppakken.

Tot vorig jaar (2010,jve) hield hij contact met de hoogbejaarde Bergse, nog altijd dankbaar voor wat ze voor hem gedaan had. Walter overleed nog niet zo lang geleden.

Zij praat anno 2011. Dus voor Cor Huige-Raas is de hoop voorbij om hem nog te kunnen ontmoeten. Was ze maar eerder langsgesproken. De belevenissen van Cor destijds op die zaterdag 26 augustus maken het verhaal rond de parachutist wel compleet.

10. Zij is nooit op de hoogte geweest van het verhaal van Cor Huige-Raas: Op De Heimolen dus bij Willem Raas op het erf kwam de parachutist neer!

De 10-koppige bemanning van de B 24: staand v.l.n.r.: William Nunn; Harrison Evans; Raymond McReary; Walter Hern. Knielend: Carlton Harrison; Jesse Brown; Walter Linton; Harold Hollingshead; Walter Homa; William Yorio.

Op de foto hieronder zien we Walter Homa met de mensen die hem redden door hem 66 dagen verborgen te houden, tot de bevrijding van Halsteren. *Staan v.l.n.r. de heer Geert Quik, mevrouw Toos de Leeuw, mevrouw Cato van Elzaker, Louis de Leeuw, Martien van Elzaker en knielend v.l.n.r. Cees Nootenboom, Walter Homa, Jan van Elzaker en Red Klaassen.*

Feit

Op **26 augustus 1944**, om 09.30 uur, na in Engeland te zijn opgestegen, stort vijf kilometer ten zuidoosten van Bergen een Amerikaanse bommenwerper neer. Het is een B-24H van 446BG/705BS, gevlogen door 2^e Lt William Nunn. Het vliegtuig is op weg naar Ludwigshafen als het door een Flak, opgesteld bij het spoorwegstation in Essen België, direct in het bommenruim wordt getroffen¹¹. Bij de crash in Bergen op Zoom komen vlieger Lt. Nunn, de piloot 2^e Lt. Raymond Mc Creary en Cpl. William Yorio om. Maar de rest van de bemanning weet het toestel op tijd te verlaten. Dat zijn: 2^e Lt Harry Evans, Sgt Carlton Harrison, Sgt Jesse Brown, Cpl Walter Linton en Cpl Harold Hollingshead. Zij worden door de Duitsers krijgsgevangen gemaakt. **Anders en gelukkiger verloopt het met 2^e Lt Walter Hern en Cpl Walter Homa.** Zij weten uit handen van de Duitsers te blijven op de wijze zoals beschreven.

¹¹. Ruim twee uur later zal nog een andere B-24, op de terugweg van Duitsland bij Nispen worden neergeschoten.

De B-24H bomber

Rien Wols van het Brabants Historisch Informatie Centrum vertelde op 6 april 2012 om 14:25 uur:

'Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn er boven Nederland zo'n 6.000 militaire vliegtuigen neergestort. Ruim 1.000 daarvan zijn er in Noord-Brabant terecht gekomen. Dan gaat het zowel om geallieerde (Britse, Amerikaanse en Canadese vliegtuigen met bemanningen die uit nog veel meer nationaliteiten bestonden) als Duitse vliegtuigen.'

'De geallieerde vliegtuigen waren heel vaak bommenwerpers die bij bombardementsmissies op doelen in Duitsland geraakt werden door Duits afweerschut (de zogenaamde Flak) of onderschept werden door Duitse jachtvliegtuigen (vooral 's nachts, tijdens de zogenaamde Nachtjagd).'

Terugblikken

Nelly van Pelt-De Frel vertelt nog hoeveel spijt ze heeft dat ze niet is ingegaan op de uitnodiging kort na de oorlog om Walter Homa goeiendag te zeggen toen hij in De Draak verbleef op invitatie van de stad Bergen op Zoom. 'Dat vond ik te deftig, niet mijn wereld.' Maar nog steeds heeft ze er spijt van. 'Homa is enige jaren geleden overleden, zo vertelde de fam. Van Elzaker in Halsteren destijds.'

Terugblik Cor Huige-Raas:

“Na de oorlog, na de afschuwelijke oktoberdagen, toen we terug op ons bedrijf kwamen, vond mijn vader alles verwoest terug. Hij heeft nooit meer de kracht gehad door te gaan. Hij stopte ermee. Toch is hij nog even door moeten gaan i.v.m. De Wederopbouw. Ene Wisse nam ons bedrijf over.' Cor trouwt enige jaren later met een bedrijfsleider in de fruitteelt, Ko Huige, nadat ze, ze was aardig om te zien, een aanzoek van een rijke kleiboer afsloeg, die haar benaderde met de woorden 'Ik heb al een mooi kooike, maar nog geen vogeltje'. Cor vloog echter met Ko Huige richting Hoogerheide, naar De Kortenhoeff, weer op het zand.... , om voorlopig even in een schuur van dat bedrijf aldaar te gaan wonen. Tenslotte is Cor, spijt niet eerder aan de bel te hebben getrokken wat betreft 'haar' Amerikaanse parachutist, toch blij met de uitkomst, na 70 jaar, van deze zoektocht en vertrouwt me toe: 'Wij zijn te braaf en timide opgevoed thuis als katholiek tussen de protestanten. Altijd bescheiden en bang. Ik was thuis moeders meid en vaders knecht! Altijd hard werken. Vooral later na mijn huwelijk in de tuinderij en in de buurt-super met Ko, mét de zorg voor vier kinderen. Ik ben het bewijs dat je van hard werken niet dood gaat'!

Tot ieders verbazing en bewondering stond ze op haar 85e nog zelf haar volkstuin om te spitten in de Verlengde Duinstraat!

Je 70 jaar oude puzzelstuk van toen ligt nu op zijn plek. Het risico dat je gelopen hebt is de moeite waard geweest. Luitenant Hern leefde nog lang en gelukkig, zo bewees toch slagervrouw Corrie van den Boom-Geers♣

Ko en Cor Huige-Raas op hun huwelijksdag

Bronnen:

1. C. van Elzaker, *de illegaliteit in de gemeente Woensdrecht, Woensdrecht 25 december 1945*, NIOD Amsterdam, Dossier 249-0858
2. Jan van Elzaker en Erik Oor, *De illegaliteit en de draineerbuizenindustrie in Halsteren, Halsteren 1992*
3. *Brabants Historisch Informatie Centrum: Rien Wolfs*
4. *Oral history van Cor Huige-Raas, 94 en Nelly van Pelt-De Frel, 88 in september 2014*
5. *Omroep Brabant site uit 2011 i.v.m. 4 mei 2011 en Corrie van den Boom-Geers*
6. *Interview Maarten van den Boom met zijn grootmoeder Corrie van den Boom-Geers voor ZuidWest TV in 2012.*

Herinneringen september/oktober 1944

Na enig aandringen vertelde Jan Colpaart zijn verhaal, dat door neef Kees werd opgetekend.

Begin april 1943 kreeg de lichte uit 1924 van het arbeidsbureau in Bergen op Zoom een oproep voor keuring voor de arbeidsinzet in Duitsland. Dat was een heel gedoe. Ik was nog nooit zo ver van huis geweest en dan nog voor onze grootste vijand. Eerst eens goed nagedacht en met mijn ouders erover gesproken; die zagen dat ook niet zo zitten. We besloten dat we een plaats zouden zoeken om onder te dui-

ken. Die plaats was de drogisterij “De Vergulde Gaper” in de Bosstraat te Bergen op Zoom. Begin juni moesten we vertrekken; bestemming Karlsruhe. In Bergen op Zoom ben ik toch eerst op de trein gestapt. Dan was ik ingeschreven en dan stond er geregistreerd dat ik vertrokken was. Het opstappen gebeurde onder leiding van landwachters met hun jachtgeweren in het gelid; en maar wachten tot de trein kwam.

We stapten in (één koffer bij me) tot Breda. Daar moesten we allemaal uitstappen. Er werd gezegd dat we de volgende trein die stopte niet mochten nemen. Wat moest ik doen, was mijn eerste gedachte. Ik moest snel beslissen en ben ongemerkt met koffer wat verder van de landwachters vandaan, aan de rand van het perron gaan staan. De trein vertrok en ik ben snel op de treeplank gesprongen, trok de deur open en dook weg als een havik, zodat ze me niet konden zien vanaf het perron. De trein ging richting 's Hertogenbosch en Nijmegen. In Den Bosch woonde tante Marie, een zuster van mijn moeder. Het besluit was gauw genomen. Ik zag vanuit de trein dat er bij de uitgang van het station militairen aan het controleren waren. Wat nu? Stiekem ben ik aan de andere kant uitgestapt, over de spoorrails gelopen, en door de bosjes gevluht. Wij waren al verschillende keren in Den Bosch op visite geweest, dus ik wist tamelijk goed de weg. Zo stond ik dus onaangekondigd voor de deur bij tante Marie en oom Joost. Zonder de koffer, die is in de coupé van de trein blijven staan.

We raakten in gesprek onder het genot van een kop surrogaatkoffie, toen mijn oom zei: “We kunnen je goed gebruiken, we hebben wel wat voor je te doen”. Ik was nieuwsgierig wat er zou komen. Mijn oom bleek in de ondergrondse te zitten. Hij liet me een koffer met revolvers en wapens zien. Die moesten verdeeld worden. Maar dat zag ik totaal niet zitten, dat heb ik dan ook gelijk gezegd. Het beste was zo snel mogelijk weg zien te komen. Ik zei dat ik een afspraak had om onder te duiken in Bergen op Zoom. Eén nacht ben ik bij hen blijven slapen en toen weer met de trein terug naar Bergen op Zoom.

Aangekomen bij de familie Steketee van “De Vergulde Gaper”, werd ik heel goed ontvangen. Die familie had een zoon die als vrij-

williger bij het Oostfront in Rusland had getekend. Het was voor de familie een hele zware tijd, ze hebben van die zoon nooit meer iets gehoord.

Jan kon onderduiken bij echtpaar Steketee-Koolen van De Vergulde Gaper in de Bosstraat.

Deze mensen waren blij dat ik als onderduiker bij hun kwam. Dat gaf wat afleiding voor hen. Het was er heel goed. Achter het huis was een loods met allerlei middelen. Daar kreeg ik wat werk, zoals het klaarmaken van haarwater op recept van dhr. Steketee. In de avonden liepen we vaak een rondje door Bergen op Zoom. Dat was niet zonder gevaar. Soms moesten we omkeren omdat er controles waren of de Duitsers hadden mankracht nodig, die van de straat werd opgepakt, om palen te zetten. Een rondje lopen gaf altijd wat spanning, maar de mensen waarschuwden elkaar als er controle was.

De Duitsers werden ook agressiever, vooral omdat de troepen vanuit Engeland net geland waren in Frankrijk. Wandelen werd steeds gevaarlijker.

In die tijd ben ik naar huis gegaan, de bevrijding afwachten thuis in de polder, vrij rondlopen was voor mij al de bevrijding, maar dat was niet waar. Telkens als er mensen kwamen dook ik in de kast van de keuken. Daar kon ik op een boord zitten. Tante Nel, die bij ons inwoonde, ging dan als extra bescher-

ming voor de kastdeur staan, waar een kier in zat. Als Charles Brooijmans langs kwam bleef hij meestal lang buurten. Op een keer vond ik een naald in een kistje. Door de kier

kon ik net tante Nel voorzichtig in d'r achterste prikken. Maar zo trouw als ze was, bleef ze staan.

Tijdens de gevechten in Frankrijk en België, kwamen veel troepen soldaten langs en velen sliepen bij ons in de schuur op de boerderij. Engelse vliegtuigen hebben ook een paar keer de schuur beschoten, gelukkig zonder iemand te raken.

Intussen gingen de gevechten in Frankrijk en België in alle hevigheid door. Er kwamen steeds meer gevluchte soldaten uit België.

Maar toen kwam de dag dat we het bevel kregen van de Duitsers dat we moesten vertrekken, dat was ongeveer begin september 1944. Wij zijn terecht gekomen onder het station van Woensdrecht, vlak achter onze boerderij gelegen. Onder het station was een geweldige kelder. We dachten: "Hier zitten we betrekkelijk veilig". Een geweldige kelder met spoorrails om de 0,75 cm, daar komen geen kogels door.

Met de familie Damme, twee families Brooijmans, een gedeelte van de familie Almekinders, de stationschef met zijn vrouw en schoonzuster, zaten we daar met 28 personen, groot en klein. Ieder had wat voorraad eten meegebracht naar de schuilkelder. Maar dat eten was al snel op.

Op een ochtend werden we wakker en keken buiten eens rond. We hoorden een rund loeien in het weiland bij Brooijmans. We zagen het dier staan op drie poten en het had veel pijn. De koe kon geen stap verzetten. Eén poot was door een granaatscherf geraakt. Eerst hebben we zelf geprobeerd dat rund dood te maken, maar dat lukte niet. Een Duitse soldaat had ons waarschijnlijk bezig

gezien en kwam kijken. Wij hebben hem gevraagd het rund dood te schieten. Hij had daar in eerste instantie niet veel oren naar en was bang dat we dat aan de tommies zouden vertellen. Met veel praten konden we hem toch overtuigen. Hij heeft z'n revolver getrokken en het rund met een schot gedood; het dier was uit zijn lijden verlost. Wij zijn naar het station gegaan om een kruiwagen. Toen hebben we zo goed en zo kwaad het ging een achterbil uit het dier gesneden. Met het vlees op een kruiwagen keerden we terug naar onze schuilkelder. We hadden weer eten.

Na een paar dagen werd er 's nachts op de deur gebonsd: "Offen machen". Ze hebben heel het gebouw grondig doorzocht. Stationschef Vink, Jan en Charel Brooijmans en ik moesten mee naar boven met onze handen omhoog. Alle broekzakken moesten we legen. De soldaten controleerden dit nogmaals. Bij de stationschef vonden ze drie geweerkogels in zijn broekzak. Hij moest gelijk mee naar de Ortskommandant op Lindonk, waar toen landbouwer Van Hootegem woonde. De chef was binnen het uur weer terug.

Met 28 personen -groot en klein- zaten we in de kelder onder het station van Woensdrecht

Ondertussen moesten we allemaal vertrekken uit het station. In Bergen op Zoom leek

het wat rustiger, dus we gingen richting de stad. In de Vossenweg werden we nog beschoten, dus we moesten allemaal wegduiken in een droge sloot. Na een half uurtje was het weer rustig; niemand raakte gewond. We zijn doorgelopen richting De Grote Markt. We zijn toen beland in de Draak, waar we een paar uur hebben gezeten. Toen kwam er iemand zeggen dat we bij De Hollandsche Tuin tijdelijk welkom waren. We hebben daar ons wat kunnen wassen en we kregen eten. Ondertussen had iemand het toch voor elkaar gekregen dat we in de Burgemeester Van Hasselstraat een mooi herenhuis toegewezen kregen. Daar was volop plaats voor de hele groep. Van daaruit werd er telkens met drie man de Bergse polder ingetrokken om bij de boeren brood, aardappelen en soms vlees te kopen. Zo hadden we toch behoorlijk te eten.

Maar het ging niet altijd zo makkelijk. Zo gingen we op een dag richting Vrederust en Moerstraten en hadden we bij verschillende boeren weer aardig wat kunnen kopen. Op de terugweg langs de Zandstraat was het foute boel. De Duitsers waren weer bezig om

mensen te vorderen om te werken. Wij werden echter op tijd gewaarschuwd en zijn toen in een schuur gaan zitten tot ze weg waren. Dat kwam vaker voor en soms moesten we ons een halve dag of langer schuilhouden, maar we zijn altijd weer heelhuids teruggekomen van de plaats van bestem-

ming.

Na drie weken kwam er verandering. Op 26 oktober 1944 kwamen de tanks van de Canadezen op de Grote Markt. Een drukte op de markt en iedereen was blij.

De Duitsers weg! En het was bevrijding.

Onze boerderij zoals die er voor de oorlog eruit zag. De schuur werd geheel vernield, het huis zwaar beschadigd.

Wij hadden een kennis in Bergen op Zoom, Sjaak Suijkerbuijk, een broer van Naard die aan de Statieweg woonde. Dezelfde avond kwam Sjaak nog wat buurten in de Van Hasseltstraat. Hij zei: “Morgenochtend rijd ik met de fiets naar Station Woensdrecht, rijd je mee? Dan kijken we hoe het er bij staat bij jullie thuis”.

Goed, de andere morgen, 27 oktober 1944, vertrokken wij op een fiets met banden van oude autobanden gemaakt. En daar gingen we dan via de Antwerpsestraatweg, langs Borgvliet en alles ging goed. Tot we voorbij de Beukendreef waren. “Stop!” Engelse militairen, we mochten niet door. Wij zijn teruggedraaid; langs de Dubbele Dreef, langs de boerderij van de familie Van Loon (thans Vermunt) en zo langs het spoorpadje. Op de overweg naar de Duintjes: even stoppen om een sigaretje te draaien van fijn gemaakt inlands tabaksblad. Sjaak zei: “Draai maar een sigaretje, ik rij alvast zachtjes door”. Hij was ongeveer 150 meter voorbij de overweg: ineens een klap met veel rook. Ik zag Sjaak niet meer. Ik ben er naar toegelopen met de gedachte dat hij getroffen was door een granaat. Ik dacht helemaal niet aan boobytraps, de kleine landmijntjes. Een meter of vier voor Sjaak liep ik zelf op zo'n ding. Ik zag gelijk dat driekwart van mijn voet er af was. Het bloedde zoveel, dat ik bang was dat ik

dood zou bloeden.

Met veel moeite heb ik met mijn zakdoek mijn been afgebonden, en gewacht tot er hulp kwam. Na een half uur kwam er hulp van de Canadezen. Die wisten wel van die boobytraps en waren erg voorzichtig. Ik werd op een brancard geladen en naar Putte-Kapellen gebracht.

De verwondingen van Sjaak Suijkerbuijk vielen mee. Hij was met z'n voorwiel over de boobytrap gereden, waardoor de ontploffing voor hem langs was gegaan. Hij had kleine verwondingen aan zijn handen, verder niets dan een kapotte fiets. Hij is lopend weer naar huis gegaan.

In Putte-Kapellen werd ik naar een noodhospitaal gebracht in Het Hof van Mercedes. Daar kreeg ik wat injecties en mijn geld dat ik in mijn zak had hebben ze geleend, maar nooit teruggegeven. Hier vandaan werd ik vervoerd naar Boom, naar een ander veldhospitaal. Daar werkte een “soort slager” in de operatiezaal. Ik kreeg een paar spuiten, maar onder de narcose werd ik wakker en schreeuwde het uit van de pijn. Ik hoorde “die slager” grote vloeken geven omdat ik bijkwam. Weer een spuit en verder opereren. Inmiddels was het donker geworden en werd ik vanuit het veldhospitaal per trein naar Antwerpen vervoerd. Zo'n dag vergeet je nooit meer. In Antwerpen werd ik naar een kerk gebracht die als noodhospitaal diende. Eten was daar niet, dat werd door het verplegend personeel meegebracht. De verpleegster die ik kreeg was ontzettend goed en bracht alles mee wat ik nodig had. Naderhand zijn mijn ouders en ik nog bij die verpleegster thuis geweest om te bedanken.

Dat waren welgestelde mensen met een butler in dienst die de deur voor ons open deed. We werden naar een kamer gebracht, zoiets moois hadden we nog nooit gezien, prachtig antiek en schilderijen. En toch zulke eenvoudige en goede mensen. Na een week of zes kwamen de moeder en dochter bij ons op bezoek met auto en chauffeur.

Ongeveer half augustus 1945 werd ik doorverwezen om een tijdelijke noodprothese aan te meten bij Morlet in Antwerpen. Langzamerhand is met veel afzien het normale leven teruggekomen in afwachting van een gewone prothese.

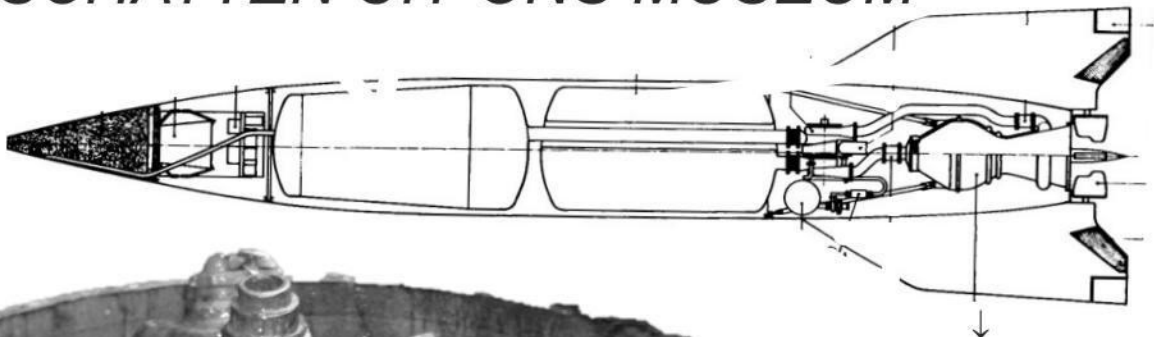
Dit was mijn verhaal. Het is bijna 70 jaar geleden, maar voor mij nog elke dag realiteit.♣

Jan Colpaart op 90-jarige leeftijd

NB: De foto op pagina 35 is afkomstig van mevrouw Jacqueline Kees – Cockx, kleindochter van het echtpaar Steketee. Zij vertelde nog dat haar moeder altijd zei dat ze zo'n geluk hadden gehad toen Jan Colpaart daar ondergedoken zat. Er kwam bij de burens aan weerskanten Duitse controle op onderduikers en NIET bij hen!

SCHATTEN UIT ONS MUSEUM

Buiten achter ons museum staat deze beschadigde V2-motor, hier terecht gekomen via André van Meir (bekend als André van Puiten) op den Aanwas.

De meeste brandstofaansluitingen liggen ingezakt in de motor. De V2 die eind WO II is afgeschoten op Antwerpen belandde in Ossendrecht. En dat was niet de enige!

Deze motor schijnt ook nog een tijdlang gefungeerd te hebben als bloembak. ♣

PERIKELN ROND DE GEMEENTESCHOOL VAN WOENSRECHT

door Jan van Elzakker

Deel 4

DE BENOEMING VAN JAN MERCX

Zomer 2012: de telefoon rinkelt.

“Dag meneer, neem mij niet kwalijk dat ik u zomaar opbel. Maar bij een vriend in Ossendrecht (Wim Westdorp, jve) kreeg ik pas geleden een Tijding in handen waar een foto in staat van mijn grootvader. Het is de foto in Tijding 2011-2 op pagina 49. Het is de tweede man van rechts, die met z'n baard. Weet u wat meer van hem?”

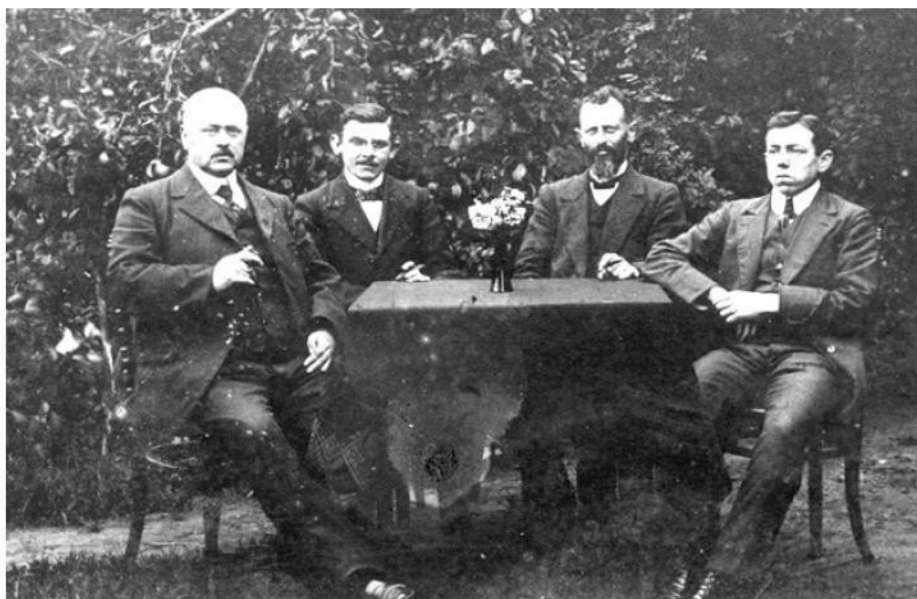
Op mijn ontkennende antwoord deelt beller mede: *“Mijn grootvader Jan Theodorus Mercx werd in 1903 bovenmeester aan de school van Woensdrecht, die op Hoogerheide stond”*. En verder gaat hij, op mijn toegeeflijk gebrom: *“En zijn oudste zoon, dat was mijn vader Wim Mercx, was gedurende vele jaren de boezemvriend van meester Tiest Suijkerbuijk”*.

Na mijn aanvankelijk enigszins afwachtende houding was ik na de laatst uitgesproken mededeling gelijk klaarwakker en stiknieuwsgierig geworden. Dat dit telefoontje de aanleiding zou worden voor een artikelenreeks over 'Perikelen rond de gemeenteschool van Woensdrecht', wist ik toen nog niet!

Aan de lijn hebben we ene meneer Jan Mercx uit Stein in Zuid-Limburg. Hij windt er geen doekjes om en wijst mij terecht. Want het onderschrift bij de bewuste foto in die Tijding is inderdaad onjuist! Zijn grootvader zit rechts (2e) en niet links!

De 'jonge' Jan Mercx (85) aan de telefoon komt recht op zijn

doel af. Hij zegt onomwonden zijn mening over zichzelf, zijn familie, én over zijn grootvader. Deze zal de legendarische Jan van den Kerkhof, die de toenmalige school in de huidige Raadhuisstraat, 'groot' heeft gemaakt, opvolgen als bovenmeester.

De foto die door een foutief onderschrift uiteindelijk de hele perikelen-serie ontketende.

Terugblik

In een schrijven van 1 juli 1903, gericht aan de Eedelachtbare Heeren van Woensdrecht, de Raad, verzoekt Jan van den Kerkhof hem eervol te ontslaan per 1 oktober 1903. Het oorspronkelijk uit Princenhage afkomstige schoolhoofd is dan al vanaf 1866 (!) -zijn voorganger Adriaan Luijckx stierf plotseling in dat jaar- als bovenmeester werkzaam geweest. Zijn verzoek wordt op 8 juli, een week later, officieel behandeld in de raadsvergadering.

Enigszins aandoenlijk is de brief van 6 december 1901 geweest, twee jaar voordat hij stopt, waarin Van den Kerkhof diezelfde 'Heeren in de Raad', nog verzoekt hem 'een billijke verhooging' van zijn salaris te geven dat al sinds 1878 niet meer is verhoogd! Van den Kerkhof moet wel een duizendpoot geweest zijn én een man met groot gezag en verantwoordelijkheidsgevoel. Hij moet het in zijn beginjaren, enige decennia eerder, regelmatig alléén opknappen op school, soms met slechts één hulponderwijzer. De schoolopziener van het district is het al veel eerder een keer helemaal zat geweest, blijkt

uit een schrijven van 27 oktober 1879.

Hij verplicht dan de burgemeester en zijn raad al tot het aanstellen van maar liefst drie hulponderwijzers! Er waren die voorgaande winter, van 1878/1879, 372 leerlingen op de school geweest, jongens én meisjes! In 1881 volgt er een volgende boze donderbrief van de schoolopziener: 'zeer treurig dat er 120 leerlingen op één onderwijzer' zijn! 'En het salaris van Van den Kerkhof moet f 1000,- worden!'

Uiteindelijk nog enige gerechtigheid voor de sterke Van den Kerkhof (voortaan worden de jaarwedden in kwartalen uitbetaald), want eindelijk wordt voor het eerst sinds 1878 de jaarwedde van Van den Kerkhof nog verhoogd in 1901, met f 200,-. Met 7 stemmen vóór en 3 tegen. Hij krijgt nu met ingang van 1 januari 1902 een salaris van f 1200,- per jaar. Ruim een jaar later neemt hij, zoals gemeld, ontslag. Op 10 december 1903 krijgt J.N. van den Kerkhof, de trouwe dienaar, bij Koninklijk Besluit (no 22) van 20 november een pensioen van f 900,- per jaar, en wel met terugwerkende kracht m.i.v. 1 oktober 1903. En dat had hij dik verdiend!

Merkwaardige benoemingsprocedure rond Jan Th. Mercx in 1903

De gemeente start in de zomer van 1903 onmiddellijk na Van den Kerkhofs ontslagaanvraag een sollicitatieprocedure op voor een benoeming van een nieuw hoofd van de school.

Er wordt een oproep geplaatst voor sollicitanten in het in 1890 voor het eerst verschenen vakblad 'De Katholieke School', onder redactie van o.a. J.W. Schulinck, die we als schoolopziener vaak tegenkomen in die tijd.

In dit vakblad stonden destijds de advertenties met onderwijsvacatures aan de lagere scholen, gelegen in de katholieke streken. Daarna wordt de voordracht opgesteld voor de raad.

In Roosendaal leest onderwijzer Jan Th. Mercx de advertentie met de oproep van B en W van Woensdrecht voor een nieuw te be-

noemen schoolhoofd 'per 1 oktober 1903'. Hij klimt in de pen, schrijft een net briefje en solliciteert in Woensdrecht naar de betrekking van hoofd der gemeentelijke openbare jongensschool en verzoekt tegelijkertijd het gemeentebestuur van Roosendaal hem eervol ontslag te verlenen als onderwijzer aan hun school B. Wel vreemd: een sollicitatiebrief naar Woensdrecht en tegelijkertijd een verzoek tot ontslag naar de raad van Roosendaal! Waarom al ontslag vragen terwijl je nog niet benoemd bent.....?

De uiteindelijke voordracht aan de raad uit de sollicitanten vindt plaats en wordt opge maakt door de burgemeester en de adviseerende schoolopziener dhr. Sassen. Op 1 september 1903 doen burgemeester en wethouders, en achteraf gezien merkwaardig genoeg ook op advies van de districtsschoolopziener, de volgende voordracht in volgorde van hun voorkeur:

1. A. de Wolf te Huijbergen,
2. W. Charbo te Roosendaal en
3. J. Th. Mercx te Roosendaal.

De benoeming zal plaats hebben tijdens de gebruikelijke raadsvergadering van woensdag 9 september a.s. om 9 uur, zo wordt ruim een week eerder in de raadsvergadering vastgesteld. Tijdens die vergadering wordt er gestemd over de voorgedragen: er worden 11 stemmen uitgebracht en geheel tegen de voordracht in krijgt A. de Wolf uit Huijbergen slechts 1 stem, W. Charbo uit Roosendaal 3 stemmen en J. Th. Mercx, hoewel hij 3e op de voordracht staat, 7 stemmen! Resultaat: de laatste wordt benoemd per 1 oktober 1903.

Binnen een week is iedereen dus 'om'! Zit daar zijn broer Martien Mercx, die ook schoolopziener is, achter? Mobiliseert deze in die week zijn vrienden om een goed woordje te doen bij burgemeester en de raad voor zijn meer dan twaalf jaar jongere broer?

Dat kan bijna niet anders. Jan Th. Mercx krijgt plotseling 7 van de 11 stemmen. Daarmee laat de raad de als nummer 1 op de voordracht geplaatste De Wolf uit Huijbergen als een baksteen vallen. Is die

misschien ondertussen op een negatieve manier in het nieuws gekomen? We vinden daar niets over. Wat is er gebeurd in die week tussen de twee raadsvergaderingen? Zochten ze op het laatste moment een krachtige figuur met persoonlijkheid om de protesterende bevolking van het dorp/parochie Woensdrecht het hoofd te bieden? Waren ze geïmponeerd door de deftige kleding van de heer Mercx? Zagen ze in hem de man die de in 1900 ingevoerde leerplichtwet beter zou kunnen uitvoeren om het schoolverzuim tegen te gaan? Moest hij de man worden die de scholing op het gebied van landbouwonderwijs stevig ter hand zou nemen? Herkende men in hem de bovenmeester die de nieuwbouw en inrichting van een nieuwe school met onderwijzerswoning in de Nieuweweg moest gaan realiseren?

Is schoolopziener Sassen uit Roosendaal, hij heeft toch, zoals gebruikelijk, de oorspronkelijke voordracht met de burgemeester samen opgesteld, alsnog ingeseind en omgepraat door zijn collega-schoolopziener Martien Mercx? Wel toevallig, die brief van 5 september van Sassen! En wat te denken van de brief van 4 september van Cornelis Johannes Verheijen, lid der Provinciale Staten van Noord-Brabant, oud-gemeentesecretaris van Roosendaal! Hij verklaart dat Jan Th. zelfs acht jaren als onderwijzer aan twee verschillende openbare scholen heeft gestaan. En Verheijen kan het weten, want Jan Mercx heeft gedurende geruime tijd aan 'één zijner kinderen privaat onderwijs' gegeven! En er komt op 4 september nóg een brief van een zwaargewicht binnen bij burgemeester Moors en zijn autoriteiten, en wel van J.F.IngenHousz, oud-schoolopziener in het arrondissement Roosendaal en vanaf 1901 werkzaam in het arrondissement 's Hertogenbosch.

Tegen zoveel referenties, die alle van zo'n grote kwaliteit van sollicitant Jan Th. Mercx getuigen, nee, daar kunnen ze, de notabele raadsleden en hun burgemeester in Woensdrecht, niet tegenop! Arme meester De Wolf, eerste op de voordracht staan, en een paar dagen later kansloos van het podium worden weggestemd....

Handchrift.

Breda, 5 Sept. 1903.

Bij dezen verklaar ik gaarne, dat de heer J. Th. Merck, sedert 1896 werkzaam aan de Openbare school B te Rosendaal, (sedert 1. Mei 1901) als plaatsvervangend hoofd) een zeer goed en bekwaam en vooral ook een zeer ijverig onderwijzer is, die in alle opzichten alle aandacht verdient. Zijn onderwijs is zeer ordelijk, duidelijk en methodisch, hij weet uitstekend de orde te handhaven en heeft veel hart voor de hem toevertrouwde kinderen.

Volgens mijn bescheiden meening kan het niet anders of als hoofd der school zal hij uitstekend bevallen en bij zijn autoriteiten en bij ouders en gemeentenaren. Ook het beris van de acte landbouwkundig vind ik voor een landbouwschool van zeer groot belang.

de Schoolopziener in het ^{nes Ver-}
arr. Rosendaal ^{in Noot- Bra-}
(w. get.) Tassen ^{van - en wonende}, dat de heer Johannes

Verheijen woonende te Rosendaal, van 8 jaren als onderwijzer werkzaam aan twee openbare scholen dezer gemeente, bij hem bekend staat als iemand van onberispelijk gedrag, als een goed en degelijk onderwijzer, bezeft met den smaak om zijn kennis en wetenschap aan zijne leerlingen op duidelijke wijze mededeelen; voorts, dat hij over het privaat onderwijs, dat de heer Merck voornemens, gedurende geruime tijd aan een zijner kinderen gegeven heeft, zeer bevreemd is.

Rosendaal, den 4 Sept. 1903.

(w. get.) C. J. Verheijen

Ondergetekende, oud-school-
opziener in het arrondissement Roosen-
daal, en sedert 1901 schoolopziener in
het arrondissement Hertogenbosch,
verklaart dat de Heer J. Th. Mercx te
Roosendaal bij hem steeds heeft be-
kend gestaan als een zeer goed on-
derwijzer, die met veel plichtsbetrach-
ting en voorliefde zijne taak volbrach-
tens in als buiten de school.

Hij nam de studie praktisch
en flink ter harte en behaalde zoo-
doende de hoofdaacte en de acte voor
landbouwkunde.

Om een en ander beveel ik ge-
noemden onderwijzer zeer gaarne aan
als iemand, bij wien het bestuur als
hoofd eener school alleszins in ver-
trouwde handen is.

is Bosch 4 September 1903.

De schoolopziener voornoemd
J. F. Ingen Housz.

J. W. SCHULINCK,
Schoolopziener
IN HET
DISTRICT BREDA.

Breda, den 16 September 1903

Ik kan mij opperbest
Uwe emotie voorstellen bij het lezen
van het bevestigende Uwe bevestiging
hoofd des jaars te Woensdrecht,
koudes ik voor mij zeer gemakkelyk
in Uwe kleine verijfing te verzoeken.

Tegen zoveel referen-
ties, die alle van zo'n
grote kwaliteit van
sollicitant Jan Th.
Mercx getuigen, nee,
daar kunnen de nota-
bele raadsleden en
hun burgemeester in
Woensdrecht, niet te-
genop!

← Broer Martien Mercx moet wel om een of andere reden sterke invloed gehad hebben op zijn collega's schoolopziener. Heeft hij hen gevraagd alsnog brieven te schrijven naar B en W van Woensdrecht? Of was Jan Th. Mercx in principe wel degelijk de goede keus, maar was hij wat laat met het tonen van interesse voor de baan? Waarom zijn die referenties niet bij de sollicitatie van weken eerder ter tafel gekomen? Of heeft de burgemeester, Eugène Moors, de voordracht alléén opgesteld en was De Wolf een vriendje van hem, dat hij naar voren wilde schuiven?

Er is niets meer aan te doen. De procedure is voorbij: Jan Th. Mercx wordt benoemd én met letterlijk goede papieren: die brieven.

Hij is blij als hij de voorzitter, burgemeester Eugène Moors in de gemeenteraadsvergadering van 14 oktober 1903 hoort voorlezen *'dat hij per 1 november a.s. zijne betrekking zal aanvaarden'*.

Aankomst in roerige tijden

Als de nieuwe bovenmeester Jan Mercx ten tonele verschijnt is dat precies midden in de strijd binnen de gemeenteraad onderling en tussen de bevolking van de dorpen. Wáár moet de nieuwe *'flinke school met zes lokalen'*, volgens opdracht van Gedeputeerde Staten met royale subsidie van de overheid, worden gebouwd? De nieuwe bovenmeester wordt in de realisatie hiervan direct betrokken, gezien de contacten die hij heeft met architect Van Genk uit Bergen op Zoom. Zou meester Van den Kerkhof misschien gestopt zijn omdat hij opzag tegen het extra werk met al die bouwbesprekingen en het gedoe tussen 'die van Hoogerheide en die van Woensdrecht'? Hij had immers het Schisma van Woensdrecht van nabij meegemaakt!

Vanuit Roosendaal komt Jan, de 'Baard Mercx', naar de openbare lagere jongensschool van Woensdrecht, dan nog gevestigd in het pand tegenover het huidige 'oude Raedthuysplein', op de plek De Cozze en betreft de onderwijzerswoning, annex raadkamer/gemeentehuis aan de overkant. De benoeming verliep zo op het eerste gezicht, op zijn zachtst gezegd, wat ongewoon. Daar wilde ik meer over weten, over die bovenmeester, die uiteindelijk mee zou gaan naar de splinternieuwe jongensschool met onderwijzerswoning in de Nieuweweg. Hij had er alle belang bij: én bij de school, én bij de bouw van zijn toekomstige onderwijzerswoning, bestemd voor zijn groeiend gezin.

Carrière en familieachtergrond

„Mijn vader Willem, ook wel Wim genoemd, groeide als kleuter en oudste zoonje daar aanvankelijk op gedurende anderhalf jaar', waar nu de Hema staat op de plaats van het oude raadhuis. Daar waar 'mijn opa door de gemeenteraad in 1903 tot hoofd van de openbare lagere jongensschool met aan de overkant de onderwijzerswoning werd benoemd'.

We spreken, maar dat is ondertussen meer dan duidelijk, over zijn grootvader Johannes Theodorus Mercx, geboren 25 januari 1869 in Vierlingsbeek, als vijfde kind in een gezin van zes. Het beroep van zijn vader in het verre Noordoost-Brabant? Koperslager!

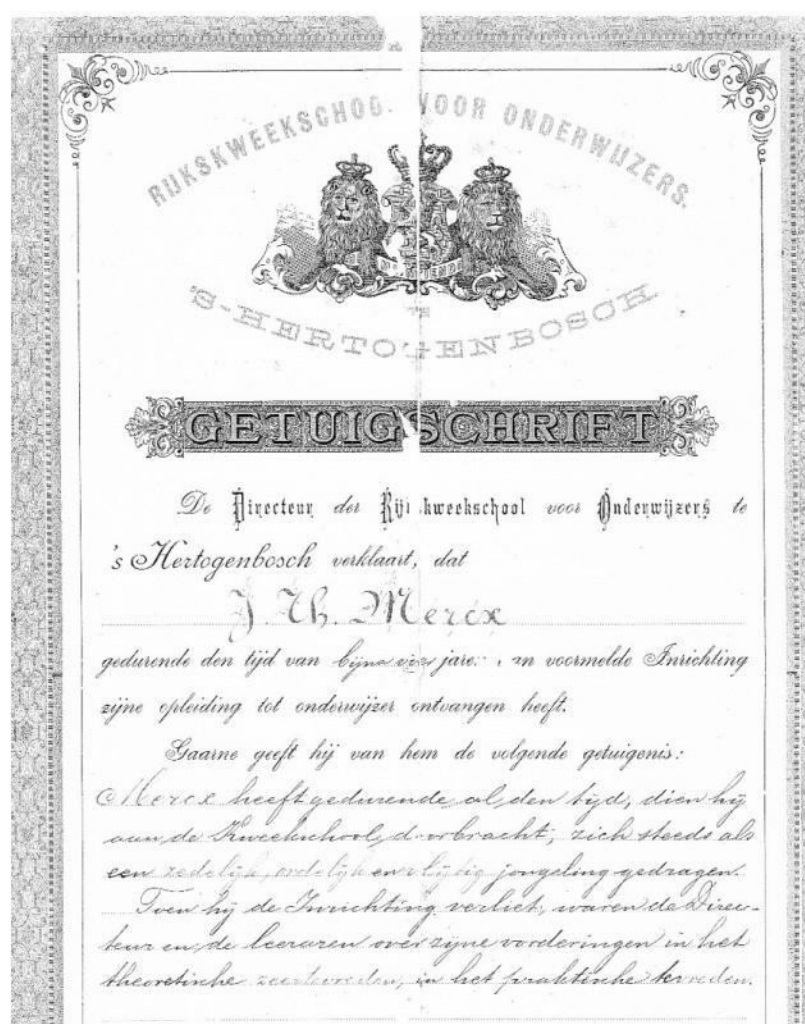
Wat er gebeurt in het gezin van de koperslager weten we niet precies. Feit is dat zijn oudste zoon Martien als onderwijzer en later als hoofd van een school in Roosendaal terecht komt en daar gaat wonen. En dat diens twaalf jaar jongere broer Jan intrekt bij Martien, die later zelfs schoolopziener wordt. In datzelfde jaar 1880 is hun zusje Hendrika er ook al komen wonen. Jan is dan 11 en zijn zusje 16. Ze blijven er vier jaar. In 1884 gaat Hendrika naar Waalwijk en treedt waarschijnlijk in een klooster in. Jan wordt een interne leerling van de kweekschool in Den Bosch.

De vrouw van Martien is onderwijzeres en afkomstig uit Grave. Ze vangt samen met haar man jarenlang dus die twee kinderen op. Maar daarbij blijft het niet. Want vier jaar later, op 26 oktober 1888, keert de kersvers aan de kweekschool van Den Bosch geslaagde onderwijzer Jan terug in Roosendaal en trekt wéér in bij zijn oudste broer. De examenbeoordeling op 11 juli vermeldt dat hij zich als *'een zedelijk, ordelijk en vlijtig jongeling'* heeft gedragen. Over de theorieopleiding zijn ze *'zeer tevreden'* en bij de praktijkbeoordeling: *'tevreden'*. →

Hij geniet waarschijnlijk een paar maanden van zijn vrije tijd na de succesvolle afronding van zijn studie, al zal hij hier of daar misschien wel als hulponderwijzer zijn ingevalen. Op 29 juli 1889 heeft hij een baan. Hij wordt per genoemde datum benoemd als 6^e onderwijzer aan de openbare U.L.O. in Roosendaal. En dat als kersvers 'broekie' van 20 jaar, nog zonder verdere aktes en zeker nog geen ervaring!

Na enige jaren praktijkervaring te hebben opgedaan in Roosendaal vertrekt hij in 1894 naar de openbare lagere jongensschool van Lamswaarde, gemeente Hontenisse, voor

anderhalf jaar. Daarna wordt hij tijdens de gemeenteraadsvergadering van 9 november 1895 weer in Roosendaal benoemd aan een van de openbare lagere scholen. Hij kan er per 1 januari 1896 beginnen. Zijn terugkeer, met salarisverbetering, was wel te begrijpen, want hij slaagde kort ervoor, 3 september 1895, in Arnhem voor de Akte van Bekwaamheid als Hoofdonderwijzer. Daar was schoolopziener Van der Grinten, secretaris van de examencommissie en J. Verheyen, ook schoolopziener, voorzitter. Diezelfde heren hebben we al eerder gezien; zij spelen een rol bij de benoeming van Jan Th. Mercx tot hoofd van de school bij ons in Woens-

drecht, op Hoogerheide. Het is wel heel duidelijk dat schoolopziener Martien Mercx zich als mentor van zijn broer heeft opgeworpen en de merkwaardige draai van jewelste heeft veroorzaakt in de raad van Woensdrecht bij diens benoeming in die eerste memorabele week in september 1903.

Op 1 september 1900 heeft Jan Mercx ondertussen in Wageningen nog de Akte van Bekwaamheid voor Landbouwkunde (huis- en schoolonderwijs in de beginselen der landbouwkunde) behaald. Daar ligt zijn grote liefde zo zal blijken. Hij zal er zelfs een schoolleerboek over schrijven en een paar jaar les gaan geven op dat vakgebied aan de normaalschool voor onderwijzers in Bergen op Zoom en aan de onderwijzeressenopleiding gevestigd in het klooster van JMJ, bij de nonnen in Hoogerheide, naast zijn baan als onderwijzer. Waarschijnlijk leert hij op de

normaalschool zijn latere stagiair en onderwijzer Edouard de Moor kennen, afkomstig van Woensdrecht (t.o. Het Pannenhuis van vroeger, zie Tijding 2006-3 Toontje) de oudste zoon van Doeltje Moor.

Men kan later veel over Jan Mercx te zeggen hebben gehad, maar ijverig is hij wel geweest. Want hij heeft al in april 1892 te Breda de Akte van bekwaamheid in de Vrije en Ordeoefeningen der Gymnastiek ook nog gehaald!

AKTE VAN BEKWAAMHEID

ALS

ONDERWIJZER.

Johannes Theodorus Mercx
aan de vorderingen der wet voldoet en hem diensvolgens eene
AKTE VAN BEKWAAMHEID als ONDERWIJZER verleend.

Hertogenbosch, den 10 den October 1888.

NAMENS DE COMMISSIE,

H. L. W. v. d. Linden Voorzitter.

J. Th. Mercx Secretaris.

Handteekening van den onderaangetekende: (na variëtur.)

AKTE VAN BEKWAAMHEID

VOOR

LAGER ONDERWIJS.

Johannes Theodorus Merckx
geboren den 25^{en} Januari 1869 te Vierlingsbeek, in
de vakken nader omschreven in het Programma, behoorende bij
het bovengemeld Koninklijk Besluit, en *hier* ten gevolge van
dat examen uitgereikt de AKTE VAN BEKWAAMHEID voor huis- en
schoolonderwijs in DE VRIJE EN ORDE-OEFENINGEN DER GYMNASIEK.

Breda, den 8^{en} April 1892.

AKTE VAN BEKWAAMHEID

VOOR

LAGER ONDERWIJS.

Merckx, Johannes Theodorus,
aan de vorderingen der wet voldoet en hem diensvolgens eene
AKTE VAN BEKWAAMHEID als HOOFDONDERWIJZER verleend.

Arnhem, den 3^{en} September 1895.

...orde: (ne varietur.)

NAMENS DE COMMISSIE,

AKTE VAN BEKWAAMHEID

VOOR

LAGER ONDERWIJS.

VOOR Landbouwkunde (huis- en schoolonderwijs in de beginselen der)

Wageningen, den 1 September 1900.

Handteekening van den geëxamineerde: (ne varietur.)

NAMENS DE COMMISSIE,

A. B. K. K. K. Voorzitter.

Huwelijk

Als hij vanaf 1896, na zijn uitstap als onderwijzer in Lamswaarde, enige jaren in Roosendaal werkzaam is geweest, gaat hij in

1899 letterlijk even terug naar zijn geboortestreek, naar Boxtel om precies te zijn, om er te trouwen. Hij treedt daar op 25 april 1899

in het huwelijk met Anna Barbara van de Laar uit Boxtel, geboren 28 sept 1876 aldaar.

Op 4 mei 1899, ruim een week na het trouwen, volgt zij haar man Jan naar zijn school in Roosendaal en vestigen zij zich in de Van Gilsestraat D 165 K.

Op 28 april 1901 zien we Jan Th. Mercx terug als 'onderwijzer met verplichte hoofdakke', benoemd aan de openbare school B in Roosendaal. Die lag aan de Vughtstraat. Er waren ook nog scholen: in de Burgert-houtschestraat, school C, en de Hoogstraat, school D genoemd en in Nispen school E.

Aflossing van Van den Kerkhof

In een brief van 29 september 1903 aan het gemeentebestuur van Woensdrecht, vertelt Jan Mercx dat hij zijn op 9 september ontvangen benoeming gaarne aanvaardt, maar nog niets van het gemeentebestuur van Roosendaal gehoord heeft. Die hadden nog geen vergadering gehad. Hij bevestigt tegenover zijn nieuwe bazen van Woensdrecht dat zij erop kunnen rekenen op 1 november 'zijn betrekking te zullen aanvaarden'. In een kort berichtje **per briefkaart** stuurt hij op 'Vrijdagavond 6 uur', het zal zeer kort dag geweest zijn, het

bericht dat het gemeentebestuur van Roosendaal hem heeft ontslagen 'tegen 1 November'.

Interessant is wel de inhoud van de aantekening op dezelfde briefkaart, waaruit blijkt dat de procedure voor de bouw van een nieuwe school in de Nieuweweg al is opgestart en dat hij, Jan Mercx, daarbij is betrokken, al heeft hij 'tekening noch bestek met Van G. te B.o.Z.' kunnen bespreken. Die paperassen heeft hij nog niet.

1. Architect Van Genk

Wat treft Jan Mercx aan als hij op 1 november 1903 op de Woensdrechtse school op Hoogerheide begint? Meester Eggermont heeft dan een maand als hoofd der school gefungeerd sinds het vertrek van Van den Kerkhof.

Verder collega J. C. Verdult, 'hulp'-onderwijzer, ook wel 'onderwijzer van bijstand' genoemd. Deze heeft in een brief van 13 maart 1902 aangegeven 15 dienstjaren te hebben en f 50,- omhoog te willen, naar f 650,- per jaar als 'tractement'. Daar heeft hij wettelijk recht op. De raad gaat ermee akkoord. Dat hij danig achter de centen aanzit, mogelijk ook wel moet zitten, blijkt wel als hij op het eind van het jaar samen met Andries Eggermont aan-

spraak maakt op een tegemoetkoming in de huishuur.

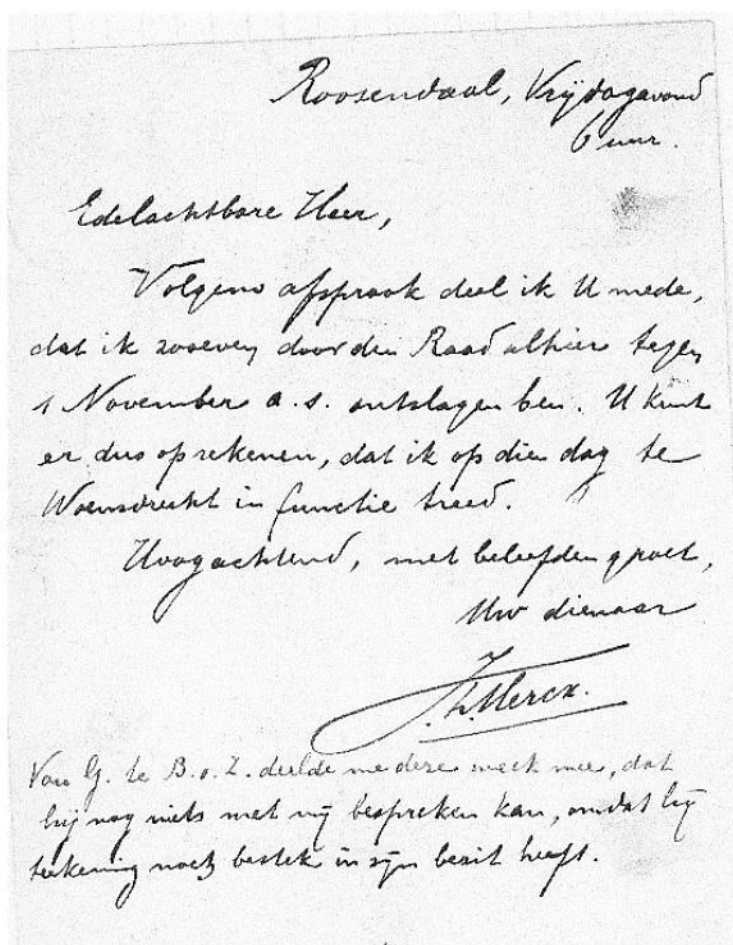
En dat krijgen ze ook: **ieder f 6,98** vanaf 11 november 1902.

'Een lelijk ding'

Op 29 oktober 1903 vertrekt Jan Th Mercx dus gepakt en gezakt met de trein uit Roosendaal richting Bergen op Zoom. Zoals de nieuwe pastoor of de nieuwe burgemeester altijd met groot vertoon wordt binnengehaald, zo wordt ook het nieuwe hoofd der school traditiegetrouw met enige feestelijkheid welkom geheten door de notabelen. Hij kan met goede papieren en uitstekende referenties triomfantelijk zijn post betrekken: mét vrouw Anna Barbara en twee kinderen, Willem van drie (*13 mei 1900) en Hendrik van twee (*7 mei 1901).

Aan het spoorwegstation van Woensdrecht of aan de tramhalte bij Jan Koolen zal ongetwijfeld een delegatie aanwezig geweest zijn, eer hij van daaruit in Hoogerheide zijn door voorganger Van den Kerkhof verlaten onderwijzerswoning kon betrekken.

Veel plichtplegingen wachten hen bij aankomst op Hoogerheide en het huis en de tuin, zijn lievelingsdomein, inrichten, eist ook

zijn tijd. Maar er wacht hen nog meer! Allereerst, op 1 november 1903, twee dagen na aankomst, moet Jan al aan zijn nieuwe toekomst beginnen en in de school letterlijk

voor de klas. Er is weinig tijd voor de rouw over hun derde zoontje Anton, geboren 28 juni 1902 en inmiddels in Roosendaal begraven, want mevrouw Mercx is weer hoogzwanger² als ze arriveren in een volstrekt vreemde omgeving. Zeker voor mevrouw Mercx zal dat moeilijk zijn geweest. Vanuit Boxtel een paar jaar eerder eerst al naar Roosendaal 'geëmigreerd' en dan nu naar Hoogerheide, naar het echte platteland tegenover *Het Heike*, bijna letterlijk midden op de hei. Het moet door moeder Anna Barbara Mercx-v.d. Laar wéér als een emigratie hebben gevoeld en drie weken later al is de bevalling. Op 21 november 1903 wordt ze geboren, hun eerste meisje, Anna Adriana. We komen haar, als Annie, nog tegen als ze ongeveer 16 is.

Het zal welhaast geen toeval zijn dat de bovenmeester een dag na de bevalling, waarschijnlijk ten gevolge van de spanning, zich schriftelijk afmeldt bij 't *Dagelijks Bestuur der Gemeente Woensdrecht*', omdat hij wegens 'een groote bloedzweer op mijn bovenlip, recht onder den neus', zich genoodzaakt ziet een paar dagen binnenshuis te moeten blijven 'tot het leelijke ding ongeveer genezen is'.

In dezelfde brief³ doet hij ook de oproep aan de instanties, in de persoon van de burgemeester, om iemand aan te stellen voor het aanmaken van de schoolkachels. Hij heeft 'nog geen meid' kunnen krijgen 'die dat tegen vergoeding zou kunnen doen'. Dat laatste zal wel snel erna geregeld zijn want boven aan de brief heeft de secretaris Soffers waarschijnlijk, de aante-

kening gemaakt: 'vrouw *Hugens?* F 15,- per jaar'.⁴ Dat was dus voor elkaar. Het werk kan beginnen, want dat 'leelijke ding' op zijn bovenlip zal wel gauw genezen zijn.

Het team waaraan Jan Mercx, 33 jaar oud, leiding gaat geven als hoofd, bestaat dan uit André Eggermont, 30 jaar, J.C. Verdult, 35 jaar, beiden al eerder genoemd, en A. Goderie, 22 jaar. In de winter zullen ze de handen vol hebben gehad met gemiddeld ieder zo'n vijftig jongens per persoon in de klas in de oude versleten school!

Van Hugo F 15,- per jaar.
Woensdrecht, 22 Nov. 1903.

Aan
't Dag. Bestuur der Gemeente Woensdrecht.

Edeelachtbare Heeren,

Tot mijn spijt moet ik U kennis geven,
dat een groote bloedzweer op mijn bovenlip, recht onder
den neus, mij noodzaakt een paar dagen binnenshuis
te blijven tot het leelijke ding ongeveer beter is. Ik
heb 't zoo geregeld, dat niemand naar huis gezonden
wordt.

2. "Mijn oma was in alle opzichten een lieve, voorbeeldige, katholieke echtgenote. Volgens het boekje. Bijna altijd zwanger. Wat moet ze geleden hebben in veel opzichten. Ik vond het een schat van een oma."

3. d.d. 22 Nov. 1903

4. Zie afdruk

Oudste zontje Wim

Willem of Wim, het oudste zontje van de bovenmeester, wordt later de vader van onze in de inleiding genoemde, nu 85-jarige kleinzoon Jan Mercx uit Stein.

Willem is drie als hij op 29 oktober 1903 met zijn ouders in de gemeente wordt ingeschreven en met hen de onderwijzerswoning betreft. Hij zal niet veel later in Hoogerheide de boezemvriend van Tiest(je) Suijkerbuijk worden.

En dát gegeven, over de later zo bekende meester Tiest Suijkerbuijk, wekte nog meer mijn nieuwsgierigheid op rond de persoon van het hoofd der school, in de volksmond al snel '*den baard Mercx*' genoemd!

Jan Mercx met zijn twee oudste zonen

→

De nieuwe school

Ondertussen zijn er nogal wat perikelen geweest binnen de gemeenteraad. De rivaliteit tussen de twee kerkdorpen Hoogerheide en Woensdrecht is weer hoog opgelopen, en wéér, zoals in het midden van de vorige eeuw, in verband met de plek waar de nieuwe school moet komen. Het compromis, door Gedeputeerde Staten uiteindelijk opgelegd - anders geen subsidie! - luidt: 'de school wordt midden tussen de dorpen Hoogerheide en Woensdrecht gebouwd, op een plek in de Nieuweweg!'

In de raadsvergadering van 17 aug 1904 wordt besloten over: *de aankoop van 31 aren bouwland deel van perceel Sectie G no 1512, breed 62 meter langs de keiweg van Hoogerheyden naar Woensdrecht, en diep*

50 meter gelegen aan het wegje naast de weide mede deel uitmakende van vernoemd perceel; eigenaar Joseph Jadot, chemist, gehuwd met Maria Elisabeth Kuylen, wonende te Halsteren voor de som van f 1547,- voor stichten school en onderwoning.

Getekend voor de notarisakte: Eugenius Maria Godefridus Moors en Ludovicus Severinus Soffers. Wel vreemd dat er al maanden in 1903 over tekening en bestek wordt gesproken, maar pas in augustus 1904 de grond wordt aangekocht!

Rond en tegenoverde leemkuil van de steenfabriek was alles nog kaal, winderig; een nauwelijks bewoond hooggelegen onaan-

trekkelijk gebied. Meer het idee van een toendra. Maar dat was de tol voor het compromis: bouwen op de grens tussen de dorpen, bepaald door de parochiegrens!

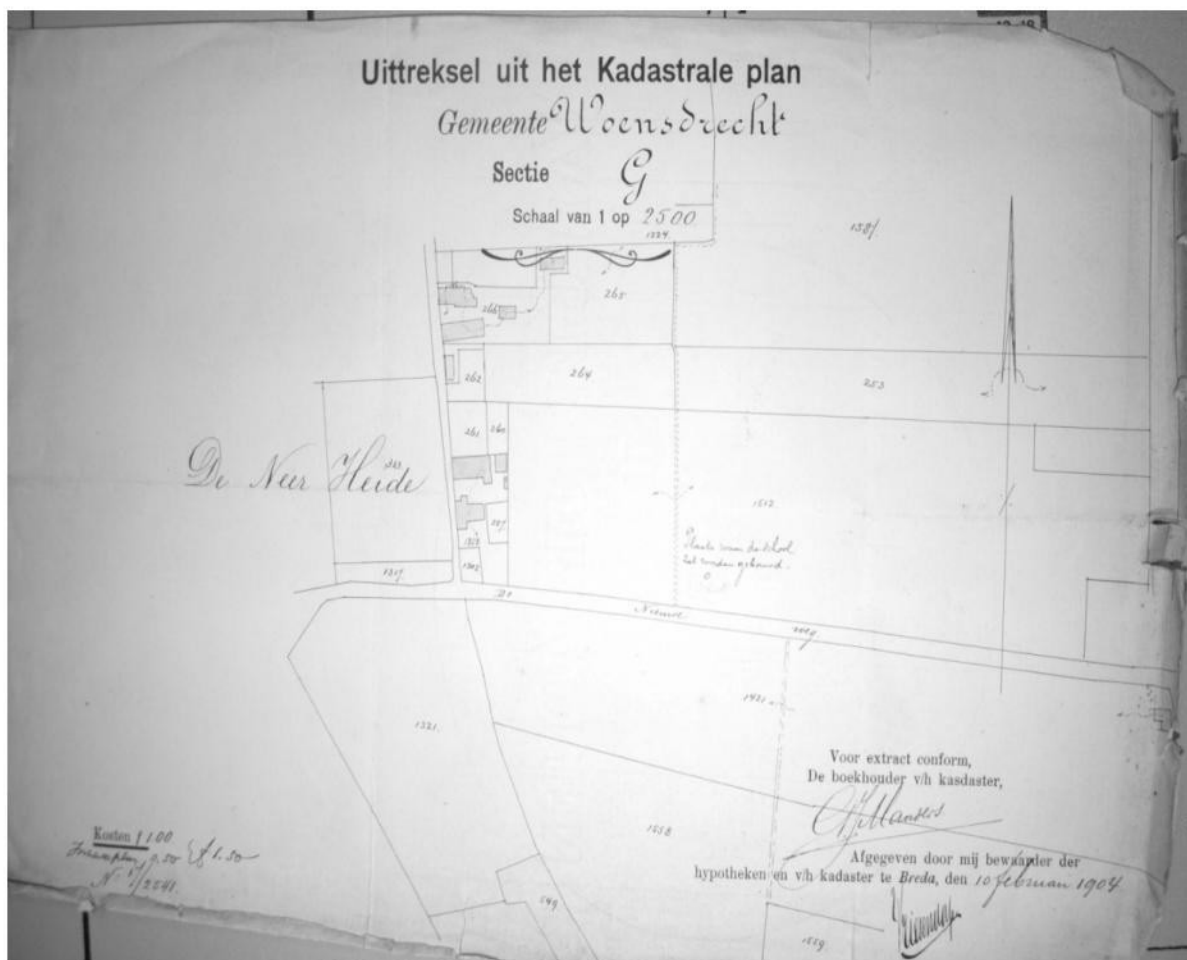
We zagen al op de op 'vrijdagavond 6 uur' geschreven briefkaart, verstuurd vóór die eerste november 1903, dat er overleg gaande geweest moest zijn over een op korte termijn te bouwen nieuwe openbare school in de Nieuweweg. De gemeenteraad zal veel vertrouwen gehad hebben in Jan Mercx, hij wordt immers bij zijn benoeming direct al in het traject tot realisatie van de nieuwe school betrokken. De school wordt aanbesteed op 18 juni 1904, 'des middags om 12 ure Amsterdamsche tijd'.

Aannemer Videler heeft in 1904 de bouw aangenomen voor f 22.350,-⁵. Binnen een jaar, per 1 mei 1905, wordt de school, met

vrijstaande woning voor het hoofd der school, betrokken.

De feestelijk in gebruik genomen school, adres wijk A no 98a in de Nieuweweg, op de grens met het kerkdorp Woensdrecht, bestemd voor alle jongens uit Hoogerheide én Woensdrecht, zal duizenden kinderen, vele meesters en diverse bovenmeesters overleven. Want ze staat er meer dan 100 jaar later in wat uitgebreide vorm immers nu nog. De bovenmeesterswoning, later ook bewoond door de schoolhoofden Van de Heuvel en Coremans, heeft tegen de laatste eeuwwisseling wél moeten wijken voor nieuwbouw naast de school

Zo kwam er een einde aan het bestaan van de openbare school midden in het dorp Hoogerheide, in de huidige Raadhuisstraat, adres B 227.♣

5.R.Jacobs e.a., 'kleine geschiedenis van een historische tweeling', 1984, blz. 182

“Hou ze ammaol mar is uit mekaore, al die Michielsens”

door Jan van Elzaker

Op de plek van café De Cozze stond tot 1905 de jongensschool

Lang voor de Raadhuisstraat zijn deftige naam kreeg was de hoofdstraat door ons huidige dorp Hoogerheide gewoon alle-daags een Dorpsstraat, zelfs dat niet, het was een Baan en wel: de Baan van Bergen op Zoom naar Antwerpen. Toen in het midden van de 19e eeuw de school kwam te staan op de plek tegenover het nu nieuwe 'Ouwe Raedthuysplein', werden ondertussen ook tientallen huisjes gebouwd op de uitgestrekte hei. Het meest kenmerkende onderdeel was 't Heike, de wijk oostelijk langs de Baan van noord naar zuid door het huidige dorp.

De arbeidershuisjes, kweekvijvers met kinderen voor de school, langs de Binnenweg e.d. trokken ook neringdoenden aan. Zij vestigden zich aan beide zijden van de door de tram doorsneden, ondertussen ook verharde weg van het dorp. Zo kreeg Hoogerheide rond de eeuwwisseling van 1900 de huidige vorm. Daarmee maakte Hoogerheide tussen 1840 en 1905 zijn grootste ontwikkeling door en was het niet meer het gehucht van vóór die tijd op de Ossendrechtseweg.

In 1905 werd de school verplaatst naar de omstreden plek in de Nieuweweg¹, waar ze nu nog staat, vlak bij de parochiegrens tussen Hoogerheide en Woensdrecht. In de

jaren erna werd de oude school verkocht en o.a. voor enige tijd gebruikt als melk/ boterfabriek nadat zij daarvoor was aangepast voor laden en lossen van de melkbussen, met een hoge stoep aan de zijkant. Toen bleek dat na enige jaren de fabriek de concurrentie met de melkfabrieken in de omgeving niet aan kon, werd ze verkocht.

Jacobus en Anna : Dé Cozze

De nieuwe eigenaar van grond en opstallen, Jacobus Gerardus Michielsens (1881-1962), kocht de gebouwen in 1922 en begon er een handel in aardappelen. Deze met Anna van Loon getrouwde ondernemer, commissio-nair in aardappelen, begon in het aan de Dorpsstraat gelegen pand ook een café: 'In den Handel'².

1. Zie artikelen over de openbare school onder de titel PERIKELEN 1 enz. in Tijding.

2. Jacobus Gerardus Michielsens is op vrijdag 9 september 1881 in Woensdrecht geboren, als zoon van Johannes Petrus Michielsens en Jacoba Schrauwen. Hij overleed op zondag 9 december 1962 te Woensdrecht, 81 jaar oud. Beroep koopman. Hij trouwde 24 jaar oud op woensdag 30 mei 1906 in Ossendrecht met Anna Antonetta van Loon, 20 jaar oud. Er was haast bij want hun eerste kind Louisa werd in november 1906 in Ossendrecht geboren. Er volgden nog, geboren in Woensdrecht, Joannes in 1912, Cornelia in 1920 en Petrus in 1925.

Links laad- en losplaats van de melkfabriek 1917-1920. De zware toegangsdeuren bleven gehandhaafd want deze kwamen goed van pas voor de aardappelopslag. Het meisje rechts is Cor van de Cozze, die later trouwde met Frans Cleiren.

Omdat verderop noordwaarts in de straat ook al ene Alphonsus Michielsens, geboren 1878 en getrouwd met Maria Hugens, van beroep voerman, met café Casino, later De Herberg uitbaatte, werd het in de jaren 20 nogal verwarrend om de verschillende cafés uit elkaar te houden. Er zat namelijk al een bakker Michielsens schuin tegenover de kerk, mét café, nu de Boulevard. En om het nog verder uit te breiden: tegenover de kerk zat nóg een bakker, vrijgezel Fons van Ko de Bakker, met café. Ook met de familienaam Michielsens. En dan was er nog bakker Michielsens op de Ossendrechtseweg! De bevolking zocht de meest voor de hand liggende oplossing om ze allemaal uit elkaar te houden: zij koos een bijnaam voor al die verschillende Michielsens.

En zo kregen wij in de huidige Raadhuisstraat de in 1878 geboren Fons den Dolly, met wat verderop zijn volle neef, cousin, op z'n Antwerps 'cozze', Jacobus uit 1881.

Hun vaders waren dus broers en wel Johannes Petrus van 1835 en Jan Baptist uit 1841, en die waren ook nog getrouwd met twee zussen Schrauwen, respectievelijk Jacoba en Maria Anna!

En waar nu De Boulevard is, 'zat' D'n Hugo, met later Fons van Hugo'we', en zijn drie dochters Wies, Fiet en Marie. Tegenover de kerk treffen we nog Fons aan, jawel van 'Ko de bakker', vrijgezel en zijn vrijgezelle broer en zus. Bakker Michielsens op de Ossendrechtseweg had geen café, dus die had schijnbaar geen extra (bij)naam nodig.

Opmerkelijk

Bij de speurtocht naar de afkomst en stamboom van de Michielsens stuitte ik op een interessant gegeven. De alom bekende Hoogerheidenaren Den Dolly en De Cozze, neven van elkaar uit dezelfde stamboom van vóór 1900, hadden een speciale achternaam in de generaties vóór hen, nl. Thoens. De naam Michielsens werd pas later voor vast aangenomen en voortgezet terwijl ze voorheen Michielsens, zoon van Michiel THOENS heetten, afkomstig in oorsprong, 1570!, van Wuustwezel, geboren 'In 'T Hof'! Zelfs de overgrootvader van Fons Michielsens, mijn buurman, heette in de 19^e eeuw nog Jan Baptist Michielsens Thoens, Jan van Tiest van Chiel Thoens, getrouwd met Maria Anna Schrauwen. Waarschijnlijk is door een schrijffout Theuns verschreven tot Thoens. Welnu, de grootvader van Cor van de Cozze en de grootvader van Fons den Dolly waren broers. Zodoende is Nettie van Cor van de Cozze een achternicht van biljarter Fons van Jan den Dolly. 'Tis mar daddut wit', ook al kun je het niet meer volgen.

Dat bijnamen vanzelf ontstonden om mensen met dezelfde voor- of achternaam uit elkaar te houden om te weten 'van wie zij' de gij d'r ene', heeft tot gevolg gehad dat er honderden bijnamen zijn ontstaan in onze streek, die door velen zijn verzameld en op lijsten de ronde doen. Ooit proberen we daar op terug te komen.....

Het is dus geen toeval, dat toen Nettie van Cor van de 'Cozze' trouwde met Kees van den Berg, ook Kees 'van de Cozze' werd genoemd. Men wist precies welke Kees je bedoelde, want Van den Berg's zijn er zó

veel. Toen Kees overleed werd op zijn rouwkaart nog eens duidelijk aangegeven over welke Kees het ging. En dat had niets meer met het oorspronkelijke cousin-neef te maken. Kees van Nettie van Cor van de Cozze, die kende iedereen! ♣

→ Nettie van Cor van de Cozze en Kees van Nettie van de Cozze

“Nooit gedacht”

Intens verdrietig zijn wij, nu wij afscheid hebben moeten nemen van mijn lieve man, onze lieve pa en opa

**Kees van den Berg
van “de Cozze”**

echtgenoot van

Netty van den Berg-Cleiren

☆ Middelharnis, 17 augustus 1933

† Hoogerheide, 16 maart 2014

Met dank aan de werkgroep genealogie, Cor Cleeren, én Frans Klaassen van de werkgroep fotografie.

Dit café DEN HANDEL van Jan Koolen stond bij de ingang van de Nieuweweg naar Woensdrecht, waar tot voor kort het tunneltje was. Tijdens de Slag om de Schelde brandde het pand op 10 oktober 1944 af samen met nog meer dan 10 huizen in de buurt. Achter de zittende Jan Koolen, geflankeerd door ingekwartierde grensbewakers, staan zijn twee dochters Wies (l) en Marie (r). De Cozze heeft waarschijnlijk, met een kleine wijziging (IN), de cafénaam overgenomen.

Foto van omstreeks 1914 uit de collectie van Jan Koolens achterkleinzoon René Buys

INFORMATIE VOOR DE LEZER

“Tijding” is het periodiek van de heemkundekring “Het Zuidkwartier” en verschijnt 3x per jaar. Het Zuidkwartier betreft het gebied ten zuiden van Bergen op Zoom, omvattende de plaatsen Hoogerheide, Huijbergen, Ossendrecht, Putte en Woensdrecht.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij het secretariaat en:

de heer Cor Cleeren, Past. Dierckxstraat 17, 4645 EK Putte - tel. 0164 60 35 33, Cormar65@ziggo.nl.

Tevens zijn losse nummers van “Tijding” bij hem verkrijgbaar. De normale afleveringen kosten € 4,00 per stuk (van het lopende jaar € 5,00).

De contributie bedraagt € 20,00 per jaar, per gezin. Leden woonachtig buiten de gemeente Woensdrecht wordt € 8,00 extra aan portokosten in rekening gebracht. Voor België € 10,00.

Nieuwe leden kunnen zich ook opgeven door middel van storting van de jaarcontributie op gironummer NL15 INGB 0003 7604 67 t.n.v. penningmeester Heemkundekring “Het Zuidkwartier”, KLM Laan 6, 4631 JW Hoogerheide.

Nadruk van, of overname uit “Tijding” van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen niet toegestaan. De heemkundekring “Het Zuidkwartier” aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

Vormgeving Tijding: Maria Roskamp

Druk: Marwa Print & Copy, Nieuwstraat 110, B2910 Essen

BESTUUR HEEMKUNDEKRING “HET ZUIDKWARTIER”

Voorzitter:

de heer J. Luysterburg, tel. 0164 85 21 41

e-mailadres: luysterburg01@ziggo.nl

Vice-voorzitter:

de heer C. van Beeck, tel. 0164 60 38 04

e-mailadres: cvanbeeck@wanadoo.nl

Secretariaat:

mevrouw E. Cleeren, tel. 0164 60 67 58

e-mailadres: secretaris@hkk-zuidkwartier.nl

Penningmeester:

mevrouw E. Klaassen, tel. 0164 61 31 70

e-mailadres: klaassen.bep@gmail.com

Websitebeheerder:

de heer Sebastian Schauenburg

Bestuursleden:

de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33

e-mailadres: Cormar65@ziggo.nl

mevrouw L. Hengst, tel. 0164 25 94 19

e-mailadres: luce.hengst@hetnet.nl

de heer D. Verbeek, tel. 0164 61 61 96

e-mailadres: dverbeek@ziggo.nl

CONTACTADRESSEN

WERKGROEPEN www.hkk-zuidkwartier.nl

Redactieraad: kopij inleveren bij

mevrouw F. Stoutjesdijk-Jansen, Aanwas 40,

4641 JJ Ossendrecht, tel. 0164 67 25 63

e-mailadres: frankastoutjesdijk@gmail.com

of: mariarosskamp@planet.nl

Archeologie:

mevrouw L. Hengst, tel. 0164 25 94 19

De Hortensia 11, 4631 DG Hoogerheide

e-mailadres: luce.hengst@hetnet.nl

Documentatie:

de heer C. van Opdorp, tel. 0164 61 38 30

Pr. Clausstraat 3, 4631 LZ Hoogerheide

e-mailadres: cvanopdorp@hotmail.nl

Evenementen:

vacant

Fotografie:

de heer F. Klaassen, tel. 0164 61 31 70

KLM laan 6, 4631 JW Hoogerheide

e-mailadres: klaassen.frans@gmail.com

Genealogie:

de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33

Past. Dierckxstraat 17, 4645 EK Putte

e-mailadres: Cormar65@ziggo.nl

't Kwartier/ heemtuin:

mevrouw M. Wattel, tel. 0164 61 39 34

Antwerpsestraatweg 1, 4631 NK Hoogerheide

e-mailadres: odilde6@gmail.com

Museum:

mevrouw F. Stoutjesdijk-Jansen, Aanwas 40,

4641 JJ Ossendrecht, tel. 0164 67 25 63

e-mailadres: frankastoutjesdijk@gmail.com

Oude handwerktechnieken:

mevr. B. Brokken, van Weerden Poelmanlaan 11

4631 JZ Hoogerheide, tel. 0164 61 28 62

e-mailadres: bepdirkbrokken@hetnet.nl

Oude talen, gezegden, spreuken enz.:

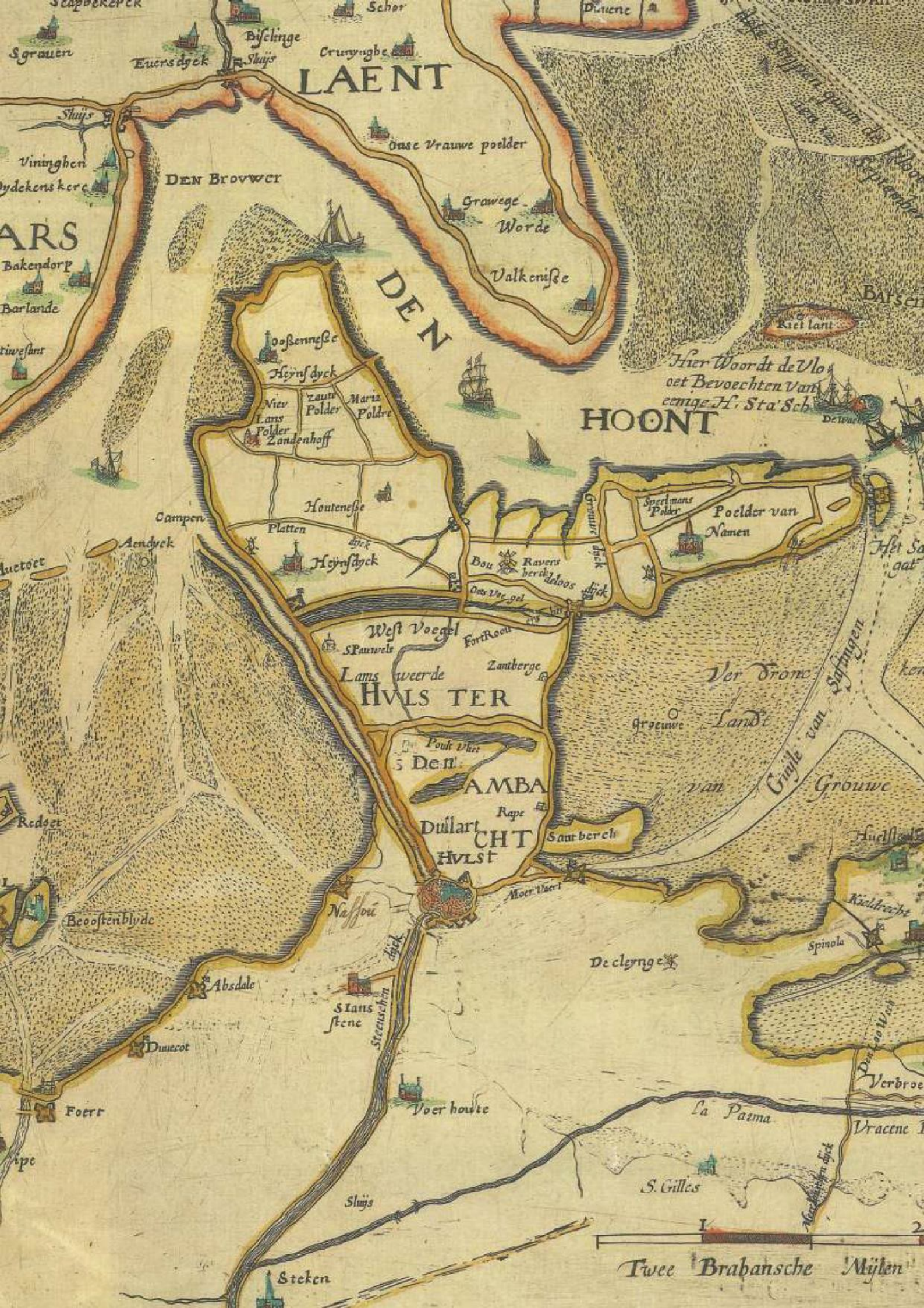
de heer J. Luysterburg, tel. 0164 85 21 41

De Acacia 33, 4631 DB Hoogerheide

e-mailadres: luysterburg01@ziggo.nl

Toponymie: ad hoc

Op de kaft een fragment van de KG 43: ets, oud ingekleurd; historische kaart van West-Brabant en Zeeland met de oorlogshandelingen van 1631. Kaart: collectie Regionaal Historisch Centrum Bergen op Zoom

LAENT

HOONT

HVLST TER

AMBA

CHT

Hier Woordt de Vloet Bevoechten Van eenige H. Sta's Sch.

Twee Brabansche Mylen